

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра міжнародного, цивільного та комерційного права

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему:

**ПОРЯДОК ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ІНОЗЕМНИХ СУДІВ У
КОМЕРЦІЙНИХ СПРАВАХ**

студента 2 курсу, бм групи,
спеціальності 081 «Право»,
спеціалізації
«Комерційне право»

Парчука Олександра
Олександровича

Науковий керівник
д.ю.н., доцент

Гончаренко Олена
Миколаївна

Гарант освітньої програми
д.ю.н., доцент

Гончаренко Олена
Миколаївна

Київ 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ІНОЗЕМНИХ СУДІВ У КОМЕРЦІЙНИХ СПРАВАХ	
1.1. Сутність та види комерційних справ у правовій науці.....	7
1.2. Поняття іноземного суду та рішення суду.....	12
1.3. Поняття визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах.....	16
1.4. Міжнародно-правове регулювання визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах.....	22
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ІНОЗЕМНИХ СУДІВ У КОМЕРЦІЙНИХ СПРАВАХ	
2.1. Визнання рішення іноземного суду, що не підлягає примусовому виконанню.....	30
2.2. Визнання та звернення до виконання рішення іноземного суду, що підлягає примусовому виконанню	35
2.3. Міжнародний досвід визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах.....	42
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	56
ДОДАТКИ	65

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Кількість комерційних спорів з іноземним елементом постійно зростає. Причиною цьому є глобальні тенденції розвитку бізнесу, прагнення до універсалізації процесів пов'язаних із цифровою трансформацією, пандемія Covid-19 тощо. Тому, нагальним питанням є пошук можливостей для ефективного врегулювання комерційних спорів та, згодом, виконання постановленого рішення компетентного органу. При вирішенні комерційних спорів можна звертатися як до державних судів так і до недержавних (третейських). Отже, ефективний порядок визнання та виконання рішень іноземних судів наразі є важливою умовою захисту прав суб'єктів господарювання у міжнародних приватноправових відносинах, коли уже існує наявний результат - рішення компетентної інституції.

Значної уваги при дослідженні цього питання науковцями приділено аналізу положень щодо визнання і виконання рішень іноземних судів за кордоном, з огляду на інтенсивну інтеграцію України до Європейського співтовариства та укладення Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, у якій, серед основних акцентів, виокремлено питання торгівлі. При чому винятково актуальними залишаються проблеми, що стосуються адаптації українського законодавства до права Європейського Союзу. З огляду на це, питання визнання та виконання іноземних судових рішень у комерційних справах є досить актуальними.

Розробку теми здійснювали науковці як в Україні так і закордоном, до їх числа входять: О. Гончаренко [46], М. Козелецька [52], В. Козик [53], М. Козюбра [54], О. Клименко [50], В. Комаров [51], Ж. Крисько [56], О. Коч [55], А. Мельникова [57], Д. Мінченко [60], А. Мисишин [59], А. Москвіна [62], Л. Носач [63], В. Пашинський [66], Ю. Притика [67], Н. Проців [68], М. Скочиляс [69], Є. Стрецьцова [70], С. Теплюк [71], М. Тетерук [72], Г. Цірат [75, 76, 77, 78, 79, 80], М. Чугуєвська [82], І. Шевченко [83], О. Юлдашева [84]. Особливий

внесок у розробку теми здійснив Г. Цірат [75, 76, 77, 78, 79, 80] завдяки низці наукових досліджень та публікацій.

Окремими українськими науковцям М. Козелецька [52], Д. Мінченко [60], С. Теплюк [71] було здійснено особливий внесок у розвиток теми, зокрема за рахунок публікації наукових статей, проведення дисертаційних досліджень.

Мета дослідження – дослідити особливості порядку визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах на основі міжнародних договорів та внутрішнього законодавства держав.

Відповідно до поставленої мети постають **завдання** дослідження, які необхідно виконати:

1. Встановити сутність та види комерційних справ у правовій науці.
2. Теоретично обґрунтувати поняття іноземного суду та рішення суду.
3. Дослідити особливості поняття визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах.
4. Проаналізувати міжнародно-правове регулювання визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах.
5. Охарактеризувати процес визнання рішення іноземного суду, що не підлягає примусовому виконанню.
6. Визначити процес визнання та звернення до виконання рішення іноземного суду, що підлягає примусовому виконанню.
7. Дослідити міжнародний досвід визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах.

Об'єктом дослідження є провадження щодо визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах.

Предметом дослідження є порядок визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах.

Методи дослідження. Враховуючи мету випускної кваліфікаційної роботи, поставлені завдання, об'єкт та предмет дослідження, ми використовували низку методів наукового пізнання, зокрема: діалектичний, порівняльно-правовий,

історико-правовий, формально-логічний, системно-функціональний методи та інші методи.

Для встановлення правової природи та видів комерційних справ, поняття іноземного суду, визнання та виконання рішення суду було використано діалектичний метод (пп. 1.1., 1.2., 1.3.). Під час тлумачення положень міжнародних договорів ми звернулись до догматичного методу (п. 1.4.).

При висвітленні положень з міжнародного досвіду визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах, ми звертались до порівняльного методу (2.3.). Завдяки історичному методу вдалось дослідити динаміку розвитку законодавства про визнання та виконання іноземних судових рішень у нашій державі (п. 1.3., 2.1., 2.2.). Методи аналізу та синтезу слугували допоміжними інструментами у зборі значного обсягу інформації, яка стосується визнання та виконання рішень іноземних судів (пп. 2.1., 2.2.).

Вибір методів, які були вжиті під час проведення нашого дослідження, обґрунтовано потребою вирішення конкретних завдань роботи. Також зазначаємо, що подекуди, окреслені вище методи мають комбінований характер.

Наукова новизна праці полягає в комплексному дослідженні основних проблем визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах; порівнянні нормативно-правових актів, що стосуються вказаного порядку у різних державах; виявленні недоліків, розбіжностей українського законодавства щодо унормування вказаної процедури і наведенні пропозицій щодо його удосконалення.

Окремі положення випускної кваліфікаційної роботи викладено у статті: «Визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах», що опублікована у збірнику наукових статей «Правове забезпечення господарської діяльності / відп. ред. Н.А. Мазаракі, О. М. Гончаренко, Г.Б. Бабаджанян. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. С. 51-57».

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що їх зміст у багатьох аспектах доповнює наукові знання щодо порядку визнання та виконання іноземних рішень у комерційних справах. Отриманні в результаті дослідження

надбання можна використати у методичній та навчальній діяльності закладу вищої освіти, зокрема, у ході підготовки лекційних занять та спецкурсів.

Структура випускної кваліфікаційної роботи обумовлена метою і предметом дослідження та авторським підходом до розгляду обраної теми. Робота складається зі вступу, двох розділів, семи підрозділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Обсяг основної частини роботи складає 53 сторінки, загальний обсяг роботи – 67 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ІНОЗЕМНИХ СУДІВ У КОМЕРЦІЙНИХ СПРАВАХ

1.1. Сутність та види комерційних справ у правовій науці

Сьогодні, враховуючи те, що розподіл праці серед людей є звичайним явищем, комерційні справи та торгівля стали просто необхідними для суспільства. Простіша та більш швидка виробнича машина, видозмінена внаслідок промислової революції XVIII століття еволюціонувала, а поряд із нею змінилась і концепція торгівлі, ставши основним видом діяльності, масштаби і важливість якої тільки зростають.

Комерція, будучи видом людської діяльності, у нашій свідомості асоціюється з торгівлею. Це цілком природно, тому що латинське походження цього терміну трактується як – commercium (торгівля) [56, с. 76]. Однак таке тлумачення торгівлі як терміну занадто обмежене і явно недостатнє для уточнення змісту та значення комерційної діяльності, яка є складовою підприємництва у межах товарного ринку і характеризується відмінними рисами, які за великим рахунком полягають лише у тому, що не включає в себе процес виробництва товарів або послуг. У широкому сенсі будь-яка організація, що пропонує продукти праці своїх співробітників на ринку і тим самим бере участь в процесі обміну, може бути віднесена до категорії суб'єктів збуту.

Для комерційної діяльності характерним явищем є взаємозв'язок із виконанням операцій по доведенню матеріальних ресурсів від постачальників до споживачів (рис. 1.1).

У ринковому середовищі реалізація комерційних справ відбувається на основі комерційних угод – погоджень між двома або декількома сторонами на поставку товарів або послуг відповідно до певних умов. За своїми видовим різноманіттям комерційні справи поділяються на:

- внутрішній і зовнішні;

- основні і допоміжні;
- бартерні (компенсаційні) і грошові.

Рис. 1.1. Операції, які відображають взаємозв'язок комерційної діяльності з виконанням операцій по доведенню матеріальних ресурсів від постачальників до споживачів

Складено автором на основі джерела [42].

У міжнародній практиці традиційними методами проведення комерційних справ є угоди, які здійснюються прямо з виробником та через посередника – два основні методи.

Для прямих комерційних угод – операцій між безпосередніми виробниками і споживачами товарів і послуг, характерними є такі переваги (рис. 1.2):

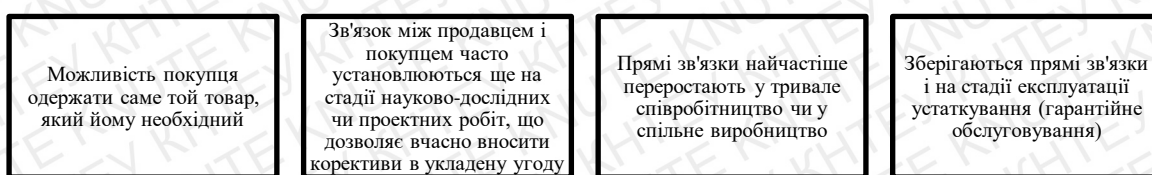

Рис. 1.2. Переваги прямих комерційних угод

Складено автором на основі джерела [57]

Особливість укладання прямих міжнародних комерційних угод полягає в тому, що при їх здійсненні до комерсанта висувається вимога, яка полягає у наявності в нього допоміжних служб, що забезпечують перевезення вантажів, їхнє збереження, страховку, розрахунки й інші операції, які відповідають за реалізацію даної угоди. У випадку, коли комерсант не володіє достатнім досвідом, ресурсами або ж кадровим складом у даній галузі, перевага надається веденню комерційних справ через посередника.

Видове різноманіття комерційно-посередницьких операцій [43, с. 21] за характером взаємовідносин між підприємством і посередником включає такі операції: із перепродажу, комісійні, агентські, брокерські.

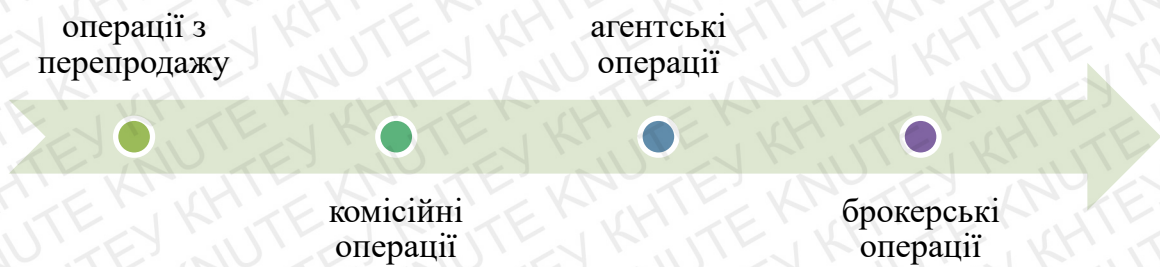

Рис. 1.3. Видове різноманіття комерційно-посередницьких операцій

Говорячи про об'єкти комерційних операцій, ми, в першу чергу, маємо на увазі перелік послуг, продуктів, результатів виробничого та науково-технічного співробітництва, до яких відносяться: технології, знання, досвід і т.п. Зовнішньо-економічна комерційна операція (ЗЕКО) являє собою комплекс основних і забезпечувальних операцій. Наведемо приклад поділу міжнародних комерційних операцій на окреслені нами групи на рис. 1.4.

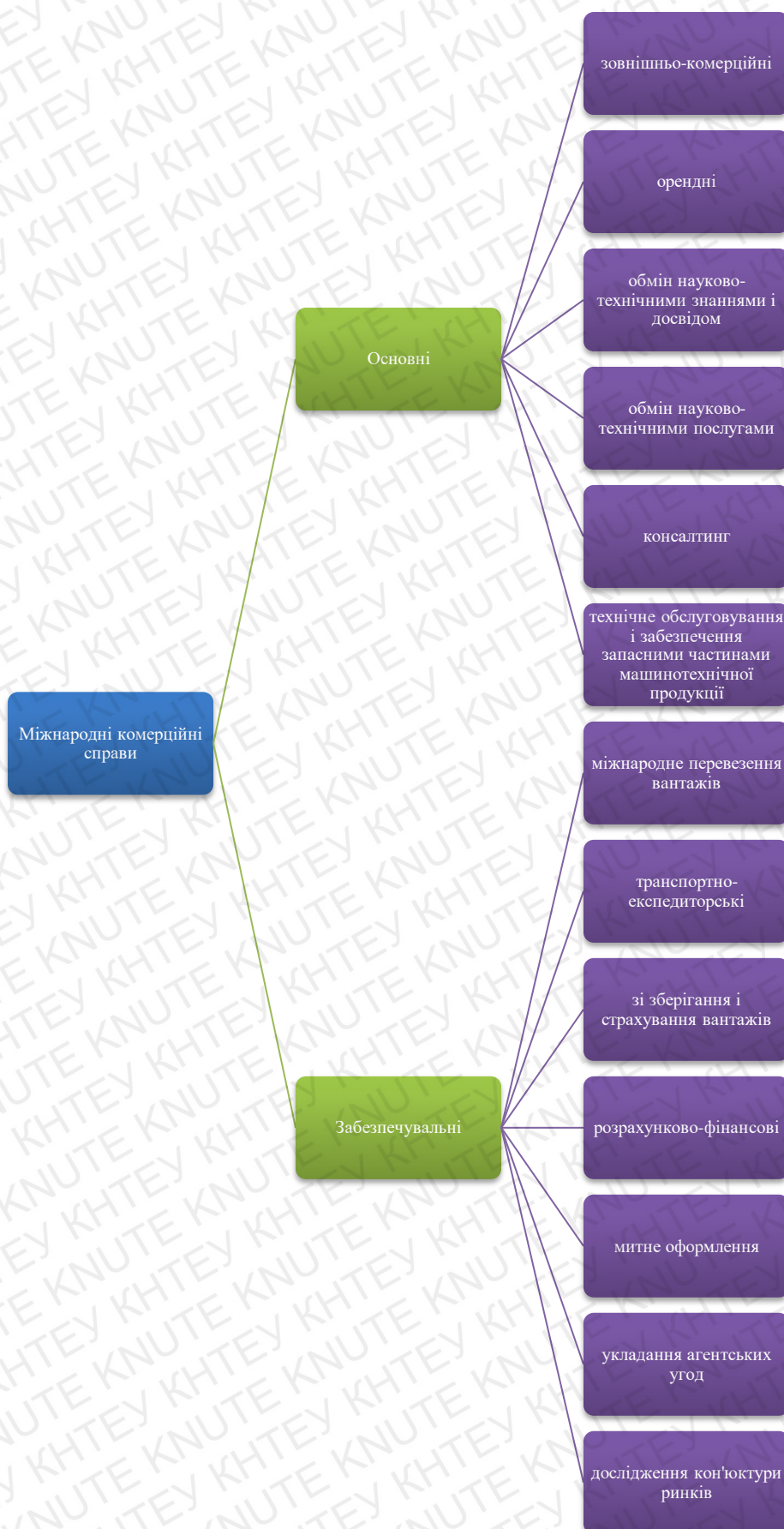

Рис. 1.4. Видове різноманіття комерційних операцій міжнародного значення
Складено автором на основі джерела [53]

Етапи реалізації великих комерційних справ мають особливо важливе значення в експортно-імпортних відносинах. Здійснення комерційного бізнесу будується на основі декількох етапів (рис. 1.5):

Рис. 1.5. Етапи провадження комерційної справи [62, с. 9-11]

При цьому, кожен із перелічених вище етапів поділявся на стадії. На першому етапі, після початкового пошуку контрагента та отримання відповіді підходить черга виконання другого етапу комерційної справи, який будується на підготовці до укладання угоди.

Складовими другого етапу комерційної справи є переговори з метою уточнення технічних рішень, гарантій, якості обладнання, способів доставки. Окремо обговорюється остаточна ціна продукції, умови оплати, адже вирішення цих питань у багатьох аспектах залежить від остаточної ціни контракту. На цьому етапі підготовки до укладення угоди покупець повинен провести економічний розрахунок з урахуванням всіх супутніх витрат на придбання цього обладнання. При покупці обладнання слід також враховувати можливі державні гранти, які мають місце бути у випадку, якщо економічна політика спрямована на поліпшення структури виробництва [62, с. 9-13].

Заключним етапом підготовки до укладення комерційної угоди є підписання контракту. Він також складається з вичерпного переліку процедур, які включають наступне:

- узгодження тексту статей договору, їх редакція за статтями, або за аркушами тексту;
- проведення остаточних переговорів про ціну угоди з урахуванням знижок, гарантій та інших умов, що впливають на рівень ціни;

- особисте підписання договору двома уповноваженими в урочистій обстановці [63].

З моменту вступу договору в силу починається етап реалізації, ділове листування, банківські операції, операції з компаніями, що здійснюють транспортування, установку обладнання і т.д. Такі дії носять комерційний характер, тобто реалізуються на платній основі, а обмінні операції стають комерційними операціями [69].

Комерційна операція зовнішньо-економічного типу являє собою узагальнення можливих дій з боку контрагентів незалежно від державної приналежності з підготовки, укладення та здійснення міжнародної торгівлі, наукового виробництва, інвестування або інших економічних угод [69].

Основним документом, що встановлює здійснення комерційної угоди, є договір купівлі-продажу. Це комерційно-правовий документ, що закріплює угоду сторін про постачання товарів і пов'язані з ним інші угоди, необхідні для реалізації угоди.

Отже, на кожному з етапі укладення, виконання комерційного договору можуть виникнути спори між суб'єктами господарювання, що у подальшому може призвести до врегулювання спорів у суді та постановленню рішення з цього питання. Вказане рішення буде підлягати виконанню за потреби на території іншої держави.

1.2. Поняття іноземного суду та рішення суду

Одним з важливих інститутів сучасного міжнародного приватного права є міжнародний комерційний арбітраж, який дозволяє ефективно, конфіденційно та швидко вирішити спір. Для бізнесу інститут міжнародного комерційного арбітражу є надзвичайно привабливим з огляду на те, що арбітражне рішення, яке виноситься відповідно до результатів розгляду справи, може бути наділим правом суду притягнути суб'єкта до примусового виконання рішення у 150 країнах світу. У якості сторони спору може виступати навіть держава, проте для

спору повинен бути притаманним приватноправовий характер. При цьому, друга сторона обов'язково представлена особою, яка виступає у ролі суб'єкта приватного права.

Відповідно до Указу Президента України від 25 червня 2002 року № 581 про Порядок здійснення захисту прав та інтересів України під час урегулювання спорів, розгляду у закордонних юрисдикційних органах справ за участю іноземного суб'єкта та України п.2 Порядку визначено, що міжнародний судовий (арбітражний) орган є тим закордонним юрисдикційним органом, якому належить право надання згоди на здійснення юрисдикції щодо України у чіткій відповідності із належним чином укладеним міжнародним договором України чи у інший спосіб у відповідності із чинним законодавством нашої держави [21].

На теренах нашої країни рішення міжнародного комерційного арбітражу піддається визнанню та подальшому виконанню, у тому випадку, коли це передбачено чинним законодавством, зазвичай міжнародним договором. При цьому дане провадження в обов'язковому порядку має супроводжуватись згодою Верховної Ради України, або ж здійснювати відповідно до принципу взаємності», – постановляє ст. 474 Цивільно-процесуального Кодексу України [13, ст. 474]. Згідно із цією ж статтею, у разі коли, таке рішення є залежним від принципу взаємності його прийнято вважати таким, що існує, оскільки інше не доведено.

Юрисдикційному органу – іноземному суду належить ухвалення актів, які відповідають норм матеріального та процесуального права, є наслідком встановлених у справі обставин або ж результатом здійснення правосуддя та йменуються судовими рішеннями. Виконання будь-якого судового рішення передбачає за собою досягнення у спірних правовідносинах консенсусу, який будується на юридичній визначеності. Це рішення має за мету сприяти переконанню сторін і суспільства щодо неупередженості та справедливості суду, утвердженні ним прав людини та запобігає стану невизначеності в аналогічних ситуаціях. З метою більш глибокого розуміння рішення, упускаючи момент деталізованого вивчення матеріалів справи чи актів законодавства, особлива увага звертається на питання самодостатності такого рішення.

Підкреслюємо, що для юрисдикційного органу основним завданням є написання судових рішень у відповідності із вимогами, які полягають у законності, обґрунтованості та умотивованості. Таким чином, судове рішення, що постановляється юрисдикційним органом обов'язково має бути повним, зрозумілим, чітким за викладом інформації, відповідати офіційній формі та структурі документу, тобто складатись із чотирьох частин (вступної, описової, мотивувальної і резолютивної), які мають бути прописані з чітким додержанням зазначеної послідовності. Чим більш умотивованим є судове рішення тим більш прогнозованою буде його якість.

Таким чином, із проаналізованої нами інформації, бачимо, що судове рішення носить особливий характер, оскільки йому надають надзвичайної важливості у ході здійснення правосуддя. Відтак, це незамінний акт, який є ухваленим у відповідності з нормами матеріального та процесуального права.

Іноземний суд будучи одним із найважливіших правових інститутів, піддає розгляду питання визнання і надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу у випадку подання стягувачем заяви згідно з чітко визначеними нормами ст. 475 ЦПК України [13, ст.475]. Ця стаття ж постановляє особливості надання дозволу на примусове виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу, у випадках, які визначаються ЦПК України.

Зміст і форма позовної заяви, яка подається про визнання і надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу, відповідно до статті 476 ЦПК України формується у відповідності із загальними правилами ведення документації [13, ст.476]. При цьому, виконуючи свої повноваження суддя юрисдикційного іноземного органу розглядає подану заяву у термін до 2-х місяців з дня її надходження до суду в судовому засіданні з повідомленням сторін, що визначено ст. 477 ЦПК України [13, ст. 477]. Після цього, наступник крок полягає у попередженні боржника, який має право протягом наступного місяця з моменту повідомлення подати можливі заперечення щодо цієї заяви [13, ст. 477]. Юрисдикційний орган, у випадку надходження від боржника заперечень

або ж у випадку їх відсутності, у місячний строк постановляє ухвалу, в якій визначає дату, час і місце судового розгляду заяви, про що сторони повідомляються письмово не пізніше ніж за 10 днів до його розгляду [13, ст. 477]. Також юрисдикційному органу належать повноваження із зупинення провадження, у випадку наявності заяви про скасування рішення але лише до набрання законної сили ухвалою суду, якою вирішена така заява [13, ст. 477].

Суду належать повноваження із застосування спеціальних заходів, зокрема, заходів щодо забезпечення позову, передбачених Кодексом [13, ч. 3 ст. 477].

Іноземному суду належить право відмови у визнанні і наданні дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу. Правовий порядок щодо цього питання передбачено ст. 478 ЦПК у наступних випадках, коли на прохання сторони, проти якої воно спрямоване, якщо ця сторона подасть суду доказ того, що (рис. 1.6):

одна із сторін в арбітражній угоді була якоюсь мірою недієздатною;	ця угода є недійсною за законом, якому сторони цю угоду підпорядкували, а в разі відсутності такої вказівки, - за законом держави, де рішення було винесено
сторону, проти якої винесено рішення, не було належним чином сповіщено про призначення арбітра чи про арбітражний розгляд або з інших поважних причин вона не могла подати свої пояснення	рішення винесено щодо спору, не передбаченого арбітражною угодою, або такого, що не підпадає під її умови, або містить постанови з питань, що виходять за межі арбітражної угоди
склад міжнародного комерційного арбітражу або арбітражна процедура не відповідали угоді між сторонами або, за відсутності такої, не відповідали закону тієї держави, де мав місце арбітраж	рішення ще не стало обов'язковим для сторін, або було скасовано, або його виконання зупинено судом держави, в якій або згідно із законом якої воно було прийнято

Рис. 1.6. Випадки якими передбачена відмова у визнанні і наданні дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу

Або ж у випадку, коли якщо суд визнає, що (рис. 1.7):

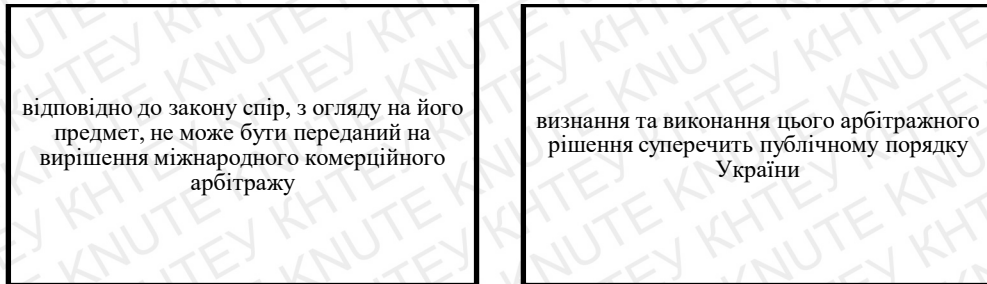

Рис. 1.7. Випадки якими передбачена відмова у визнанні і наданні дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу

Щодо ухвали, яка стосується безпосередньо питань визнання і надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу постановляється у відповідності до результату розгляду заяви [13, ст.479]. При цьому до ухвали висувуються вимоги, які полягають у її відповідності до змісту і форми позовної заяви. Бувають випадки, коли заява повертається без розгляду. Так трапляється, коли встановлено факт недотримання цих вимог відповідно до ст. 480 Цивільного кодексу України [13, ст.480].

Що стосується питання надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу у тих ситуаціях, коли місце арбітражу знаходиться на території України, зазначаємо, що юрисдикційний орган здійснює дану процедуру у відповідності із порядком, який визначений ст. 482 ЦПК України, з усіма його особливостями визначеними чинним законодавством [13, ст.482].

1.3. Поняття визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах

В Україні державні суди у своїй діяльності керуються виключно процесуальним законодавством нашої держави, доповнюючи його перелік низкою норм міжнародних договорів, учасником яких є Україна. Окрім цього, в окремих випадках, які носять правове підґрунтя та визначаються додатково, для вирішення

конкретної справи юрисдикційні органи можуть спиратись і на матеріальні норми іноземного законодавства. У даному випадку основоположним документом щодо порядку визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах є положення Цивільного процесуального кодексу України. Проте в законодавстві інших держав спостерігається дещо інша, відмінна від української, практика. Міжнародним стандартом, який застосовується також в Україні є те, що при розгляді справ щодо виконання іноземних судових рішень суди не намагаються глибоко зрозуміти зміст самого рішення іноземного суду, а розглядають його з позиції процесуальної відповідності. У більшості держав, для того, щоб іноземне судове рішення було виконано, воно мусить бути остаточним та мати юридичну силу; суд мусить мати належну юрисдикцію для розгляду цього спору.

Будучи правовим інститутом, відповідальним за забезпечення прав, свобод та законних інтересів людини, а також створення необхідних гарантій для їх реалізації, суд обов'язково має виробити дієвий механізм їх захисту в разі порушення. Тому, у даному випадку здійснення правосуддя є базовим інструментом для досягнення зазначених цілей. Відтак, у відповідності до визначення винесеного Європейського Суду з прав людини рішення, воно має виконуватись у контексті неподільності, тобто виступати у якості невід'ємної складової «судового процесу». Адже, лише у такому випадку є підстави вважати положення ст. 6 Європейської конвенції з прав людини, відповідно до змісту якої виконання судових рішень, які підлягають обов'язковому виконанню є передбаченим, реалізованими. Відповідь на питання щодо завершення для особи чи організації акту правосуддя є залежною від системи виконання рішень судів, навіть в більшій мірі – від її ефективності. А у випадках, коли справи стосуються рішень іноземних судів – то й від визнання таких рішень в конкретній державі [47].

Правової сили на території будь-якої іноземної держави рішення суду може не мати рівним чином до того моменту, як воно не пройде процедуру визнання або визнання та як наслідок, виконання. Така умова впливає з огляду на те, що юридичну силу таке рішення має виключно території тієї держави, де воно було

винесене. З огляду на це вважаємо за доцільне, здійснити термінологічний огляд понять «визнання» та «виконання» рішення іноземного юрисдикційного органу.

Так, під визнанням рішення іноземного суду на території України ми розуміємо дозвіл нашої держави на поширення його дії на території України з такими самими правовими наслідками, які виникають в результаті набрання законної сили рішеннями, ухваленими судами України.

Звертаючи свою увагу на теоретичні аспекти питання, зауважуємо, що зміст та співвідношення понять «визнання» та «виконання» іноземного судового рішення вимагають чіткого обґрунтування та розуміння.

За своїм змістом визнання іноземного судового рішення означає, що рішення розглядається відповідною державою у якості підтвердження визначених цивільних прав і зобов'язань рівноцінно до рішення власного судового органу. У випадку, коли рішення іноземного судового супроводжується примусовим виконанням, воно трактується в дещо іншому контексті та означає надання з боку компетентного органу владного розпорядження, у відповідності до якого іноземне судове рішення прирівнюють до рішення національного суду. Тим не менш, ми звертаємо увагу і на той факт, що взаємовідносини не завжди обтяжуються, а визнання іноземного судового рішення супроводжується примусовим виконанням не в усіх випадках.

Порядок та умови визнання та виконання на власній території рішень іноземних судів визначаються державою самостійно. Тим не менш, суд країни, території якої відбувається визнання та виконання рішення іноземного суду, не має права на втручання у зміст самого іноземного судового рішення, змінення його, визнання його законності або ж незаконності, адже дії подібного характеру є несумісними із самою суттю «визнання».

У своїй праці С. Теплюк згадує, що також неможливо залишити поза увагою те, що Є. Боярський, досліджуючи питання щодо вітчизняного публічного порядку арбітражних рішень, обґрунтовує думку стосовно того, що державні суди, хоч і володіють правами та можливостями, які дозволяють їм оцінювати результати визнання та виконання рішень, але не мають права переглядати

арбітражні рішення по суті [71, с. 238]. З огляду на таке твердження, вбачаємо, що дане правило має відношення як до рішень іноземних судів, так і до рішень іноземних арбітражів. Відтак, до суду на розгляд подається клопотання про визнання й виконання рішень іноземних судів (арбітражів) у відповідності із визначеними ними правовими рамками, за які юрисдикційний орган не має права виходити. До прикладу, обговорення правильності цих рішень по суті, внесення будь-яких змін до них є неможливим, про що нам говорить п. 12 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України» від 24 грудня 1999 р. № 12 [19].

Звертаючи увагу на викладене вище, а також погляди Д. Мінченка, доцільно зазначити, що визнання та виконання іноземних судових рішень прийнято трактувати як різновид міжнародної правової допомоги, відповідно до якого суд держави, яка виступає у якості сторони-ініціатора такого визнання та виконання, згідно із встановленою процедурою офіційно засвідчує дію щодо рішення іноземного юрисдикційного органу, яке набуває законної сили на території держави, судом якої розглядається відповідне клопотання. Відтак, таке правове рішення набуває ідентичності щодо законної сили національних судів [60].

У своїх наукових поглядах Є. Стрельцова зазначає, що важливе значення для дослідження окремих питань визнання та виконання іноземних судових рішень з огляду на представлений до обговорення широкому світовому загалу проект Конвенції про визнання та виконання іноземних судових рішень (далі – проект Конвенції) вважається актуальним з метою встановлення положень, які потребують додаткової аргументації [70, с. 177-181].

Цивільно процесуальний кодекс України, а саме розділ 9 цього документу, є регламентуючим у процесі каліних питаннях визнання та виконання іноземних судових рішень на території України. Окрім цього, невід'ємна складова цього процес – дво- та багатосторонні міжнародні договори про правову допомогу, функціональне призначення яких полягає у регуляції відповідних питань,

стосовно яких Україна та відповідна іноземна держава виступають сторонами-учасниками.

Підкреслюємо, що визнання та виконання іноземних судових рішень на території України слідує важливому принципу – взаємності, проте лише у випадку, коли відповідного зразка міжнародний договір України відсутній.

На території нашої держави рішення можуть бути визнаними та виконаними лише за відповідності таким умовам, або хоча б одній із них: таке визнання та виконання передбачається міжнародною угодою, згода на обов'язковість якої надана Верховною Радою України, або за принципом взаємності. Відповідно, визнання рішення іноземного суду означає, що на територію України в порядку, встановленому законом поширюється законна сила рішення іноземного юрисдикційного органу.

Іноземне судове рішення, яке є остаточним і неспростовним по суті справи, не може бути оспорено через фактичну або юридичну помилку, оскільки при визнанні й виконанні іноземного судового рішення суд не розглядає справу по суті. Проте існують певні підстави, які надають стороні боржника за судовим рішенням можливість заперечувати проти виконання такого рішення в судах іноземної юрисдикції [60, с. 141]. Це наступні підстави:

- 1) іноземне судове рішення не є остаточним і неспростовним;
- 2) іноземний суд не мав юрисдикції розглядати цей спір між сторонами.

Іноземне судове рішення може бути виконано, тільки якщо іноземний суд мав юрисдикцію відповідно до англійських принципів міжнародного приватного права. Наявність юрисдикції в іноземного суду відповідно до законодавства країни суду недостатня;

- 3) судочинство в іноземному суді порушувало принципи природного права, наприклад відсутність належного повідомлення сторони-боржника про судовий процес або відсутність в нього можливості брати участь у судовому засіданні;

- 4) судове рішення було отримано за допомогою шахрайства;

- 5) виконання судового рішення вступає у суперечність із нормами публічного порядку або Європейською конвенцією про захист прав людини та

основоположних свобод. Судове рішення, за яким спостерігається невідповідність принципу остаточності рішення, суперечитиме цим двом критеріям, вводячи у дію правило, яке полягає в тому, що сторони судочинства не можуть знову відкрити справу стосовно того самого предмета судочинства, оскільки є пов'язаними завдяки його наслідкам [60, с.141].

У цілому при розгляді питання про виконання іноземного судового рішення англійські суди не розглядають судову справу по суті. Тому у виконанні іноземного судового рішення не може бути відмовлено на тій підставі, що іноземний суд зробив помилку при розгляді справи або застосував неправильну норму права. Проте якщо таке рішення суперечить чинному праву держави, на території якої здійснюється визнання та виконання рішення або якщо воно не відповідає аналогічному судовому рішенню суду, то суд може відмовити у визнанні іноземного судового рішення, ґрунтуючись на тому, що таке визнання і виконання суперечитиме нормам публічного порядку;

б) судове рішення не узгоджується та/або суперечить попередньому судовому рішенню з того самого предмета і між тими самими сторонами;

7) судове рішення передбачає виплату пені або штрафу з боржника;

8) судове рішення передбачає виплату численних збитків і тому не може бути виконано згідно з Актом про захист торгових інтересів 1980 р.

9) позов у справі був пред'явлений з порушенням арбітражного застереження або застереження про підсудність (ст. 32 Акту про цивільну юрисдикцію і судові рішення 1982 р.). Проте якщо позов був поданий з порушенням арбітражного застереження чи застереження про підсудність, і якщо сторона, яка ініціювала таке провадження, не послухалася судової заборони на подання позову в іншій юрисдикції, вона не може покладатися на правила публічного порядку для того, щоб уникнути визнання судового рішення.

Щодо виконання рішення іноземного суду зазначаємо, що даний процес означає реалізацію визнаного рішення шляхом застосування до суб'єкта (боржника, сторони угоди) заходів державного примусу у виконавчому провадженні. З огляду на це, бачимо, що виконання рішення іноземного суду є

взаємопов'язаним процесом із «визнанням» рішення та реалізується у симбіозі із ним, наступаючи як наслідкова стадія регламентування питань визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах.

1.4. Міжнародно-правове регулювання визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах

Правова основа для визнання та виконання рішень іноземних судів в Україні складається з двох основних груп нормативних правових актів: міжнародних договорів та національного законодавства України.

У відповідності із ч.1 ст.9 Конституції України міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України складають невід'ємну частину національного законодавства нашої держави. У випадку, коли чинний міжнародний договір України передбачає правила відмінні від тих, що є загально визначеними відповідними актами українського законодавства, то керуючись ч. 2 ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 р. № 1906-IV [17], ст. 3 Закону України «Про міжнародне приватне право» [15] від 23 червня 2005 р. № 2709-IV на правовій основі застосовуються правила міжнародного договору.

Те, що ми звикли назвати укладеною між державами в письмовій формі й регульованою міжнародним правом міжнародною угодою між державами зветься договором [4, ст.2 Віденської конвенції]. Говорячи про міжнародний договір України, керуємось таким визначенням, сформульованим у ст. 2 Закону України «Про міжнародні договори України» [17]: документ який регулюється міжнародним правом та укладений у письмовій формі з іноземною державою або іншим суб'єктом міжнародного права називається договором [4, ст.2].

Здійснюючи дослідження відповідно до поставлених завдань та спираючись на цьому на виявлення особливостей міжнародно-правового регулювання визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах ми також

звертаємо увагу на те, що ті міжнародні договори України, які вступили в силу не лише сприяють розвитку співробітництва незалежно від сфери суспільного життя на міждержавному рівні, здійсненню цілей, завдань і принципів зовнішньої політики держави, забезпеченню національних інтересів, а й регулюванню правовідносин. Усі ці положення окреслюються постановою Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про застосування судами міжнародних договорів України при здійсненні правосуддя» від 19 грудня 2014 р. № 13 [24].

Загальний порядок визнання та приведення до виконання іноземних арбітражних рішень встановлено Нью-Йоркською конвенцією 1958 р. відповідно до цього документу кожна країна-учасниця визнає арбітражні рішення обов'язковими і приводить їх у виконання відповідно до процесуальних норм території, на якій потрібне визнання і виконання цих рішень [3]. Також згідно із цим документом, зазначаємо, що її умови поширюються на визнання і виконання арбітражних рішень в державі, відмінній від держави, в якій запитується їх визнання і виконання, за спорами, учасниками яких мають право виступати і фізичні, і юридичні особи. Ще одна сфера застосування Конвенції сконцентрована навколо арбітражних рішень, які не вважаються національними рішеннями в державі, яка запитує їх визнання і виконання.

Говорячи про зміст статті 1 цієї Конвенції, зазначаємо, що у ній говориться про наступне: «Арбітражні рішення, висунуті як арбітрами, призначеними в кожній конкретній справі, так і постійними арбітражними органами, до яких звернулись сторони відповідно до їх письмової угоди про зобов'язання передавати в арбітраж усі або які-небудь спори, що виникли або можуть виникати між ними у зв'язку з будь-якими конкретними договірними чи іншими правовідносинами, об'єкт яких може бути предметом арбітражного розгляду» [3, ст. 1].

Внутрішнє законодавство України, прийняте на основі і для розробки положень міжнародних договорів України і в силу принципу пріоритету норм

міжнародного права над внутрішнім законодавством, використовується за умови, що його положення не суперечать нормам міжнародних договорів України.

Питання, які стосуються міжнародно-правового регулювання визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах потребують особливої уваги та зосередженості того, хто їх досліджує. Правовий базис щодо цього питання складається із договорів міжнародного характеру, а також документації, яка відноситься до національного законодавства, які у своїй сукупності виконують роль джерел правового регулювання відносин у сфері визнання та виконання рішень іноземних юрисдикційних органів. Провівши аналіз, вважаємо, що основу нормативно-правової бази української держави з теми дослідження складають такі, перелічені у таблиці 1.1 документи.

Перелік міжнародних договорів про правову допомогу з цивільних та комерційних справ є законодавчо передбаченим та визначається текстом листа Міністерства юстиції України від 29.11.2012 № 11891-0-4-12/12.2 [23], який водночас є двостороннім договором за участю України у питаннях щодо визнання та виконання рішень іноземних судів. Список таких договорів налічує понад 20 документів. Найбільш важливими із них вважаємо наступні (рис. 1.9).

Договір між Україною та Естонською Республікою «Про правову допомогу та правові відносини у цивільних та кримінальних справах» від 22.11.1995

- Питання визнання та виконання рішень регулюються пунктами розділу II. Ст. 42 цього договору встановлюється порядок виконання, яке регулюється законодавством Договірної Сторони, на території якої повинно бути здійснене виконання. Окрім цього, відповідно до ст. 43 однією із причин відмови у визнанні судового рішення або у дозволі виконання є порушення особою клопотання, або якщо відповідач у справі не брав участі у процесі внаслідок того, що йому або його уповноваженому не був своєчасно та належним чином вручений виклик до суду

Угода між Україною та Грецькою Республікою про правову допомогу в цивільних справах від 02.07.2002

- Відповідно до статті 20 передбачає, що при визнанні та виконанні рішень арбітражних судів як на території України, так і на території Грецької республіки застосовується Нью-Йоркська конвенція про визнання та приведення до виконання іноземних арбітражних рішень

Договір між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах від 04.02.1994 року

- Відповідно до ст. 50 цього договору рішення суду України підлягають визнанню та виконанню в Польщі у низці випадків, визначених цим Договором

Рис. 1.9. Найважливіші двосторонні договори щодо визнання та виконання рішень іноземних судів

Таблиця 1.1

Основа нормативно-правової бази української держави з теми дослідження

№ п/п	Тип нормативно-правового акту	Дата прийняття	Назва документу	Окремі положення, що застосовуються в сфері регулювання комерційних угод
1	Закон України	23.06.2005	«Про міжнародне приватне право»	Ст. 81 Закону України «Про міжнародне приватне право» [15] передбачає, що «в Україні можуть бути визнані та виконані рішення іноземних судів у справах, що виникають із цивільних, трудових, сімейних та господарських правовідносин, вироки іноземних судів у кримінальних провадженнях у частині, що стосується відшкодування шкоди та заподіяних збитків, а також рішення іноземних арбітражів та інших органів іноземних держав, до компетенції яких належить розгляд цивільних і господарських справ, що набрали законної сили» [15]
2	Закон України	02.06.2016	«Про виконавче провадження»	Ст. 3 Закону України «Про виконавче провадження», передбачає, що рішення іноземних судів підлягають примусовому виконанню [14] Ст. 78 цього ж Закону встановлює, що «рішення іноземних судів (судів іноземної держави, інших компетентних органів іноземних держав, до компетенції яких належить розгляд цивільних чи господарських справ, іноземних чи міжнародних арбітражів) визнаються та виконуються в Україні відповідно до міжнародних договорів України, цього та інших законів України, якщо визнання та виконання таких рішень передбачено міжнародними договорами України або за принципом взаємності [14]»
3	Закон України	22.05.2003	«Про міжнародний комерційний арбітраж»	Ст. 35 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» передбачено що арбітражне рішення, незалежно від того, у якій країні воно було винесено, визнається обов'язковим і, коли подається до компетентного суду письмове клопотання, виконується з урахуванням положень цієї статті та статті 36, яка передбачає підстави відмови у визнанні або виконанні арбітражного рішення [16]
4	Кодекс		Цивільний процесуальний кодекс України	У Розділі IX Цивільного процесуального кодексу України «Визнання та виконання рішень іноземних судів, міжнародних комерційних арбітражів в Україні, надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів» уміщено перелік норм щодо визнання та виконання рішень іноземних юрисдикційних органів [13]. Ст. 462 ЦПК України передбачає, що «що рішення іноземного суду (суду іноземної держави; інших компетентних органів іноземних держав, до компетенції яких

			належить розгляд цивільних справ) визнаються та виконуються в Україні, якщо їх визнання та виконання передбачено міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, або за принципом взаємності»
--	--	--	--

Складено автором на основі джерел [13, 14, 15, 16].

Чимале значення у регулюванні питань щодо визнання та виконання рішень іноземних юрисдикційних органів належить міжнародним договорам, учасником яких є Україна. На рисунку 1.10 перерахуємо найважливіші міжнародні договори, у яких Україна виступає країною-учасником.

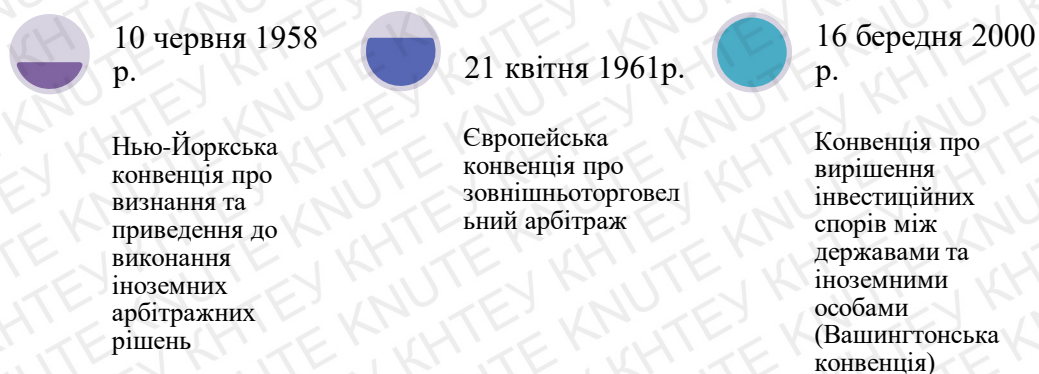

Рис. 1.10. Найважливіші міжнародні договори, у яких Україна виступає країною-учасником

Ми звертаємо увагу на твердження, яке висвітлює у своїй науковій праці М. Козюбра, а саме підкреслюємо, розділяючи точку зору автора, що під час розгляду справи юрисдикційний орган використовує офіційно опублікований текст міжнародного договору України державною мовою або його офіційний переклад, якщо такий наявний. При відсутності перекладу до уваги беруть автентичний текст договору іншою офіційною мовою, якою він був укладений [54, с. 103-104; 66, с. 47].

Проаналізувавши теоретичну базу дослідження, ми можемо надати обґрунтування питанню щодо визнання та виконання рішень іноземних судів та арбітражних судів. З цією метою, надаємо класифікацію джерел правового досліджуваного нами питання. За територіальним поширенням, яке перебуває під дією правового регулювання для визнання і виконання рішень іноземних

юрисдикцій, вони підрозділяються на дві групи: національні та міжнародні. Окрім цього, здійснюючи класифікацію за характером юрисдикції до джерел правопорядку застосовується така класифікація:

1. Група тих, які застосовуються для правового регулювання визнання і виконання іноземних судових рішень.
2. Група тих, які застосовуються для правового регулювання визнання і виконання арбітражних рішень [59, с. 44].

Таким чином, здійснивши огляд нормативно-правової документації в сфері міжнародно-правове регулювання визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах, вважаємо, що правове регулювання потребує удосконалення, оскільки містить прогалини, які потребують заповнення. Така ситуація виникає в результаті функціонування застарілих норм, тому законодавство потребує термінової трансформації. Проте існують і позитивні аспекти у правовому регулюванні визнання і виконання рішень, які в основному полягають у його розвитку в напрямку уніфікації і гармонізації з основними комерційними партнерами України, що, безумовно, сприяє спрощенню вирішення спорів між сторонами.

Особливість укладання прямих міжнародних комерційних справ полягає в тому, що при їх здійсненні до комерсанта висувається вимога, яка полягає у наявності в нього допоміжних служб, що забезпечують перевезення вантажів, їхнє збереження, страховку, розрахунки й інші операції, які відповідають за реалізацію даної угоди. Говорячи про об'єкти комерційних операцій, ми, в першу чергу, маємо на увазі перелік послуг, продуктів, результатів виробничого та науково-технічного співробітництва, до яких відносяться: технології, знання, досвід і т.п. Зовнішньоекономічна комерційна операція являє собою комплекс дій контрагентів різної державної приналежності з підготовки, укладення та здійснення міжнародної торгівлі, наукового виробництва, інвестування або інших економічних угод.

Найбільш важливий інститут сучасного міжнародного приватного права – міжнародний комерційний арбітраж, він дозволяє ефективно, конфіденційно та

швидко вирішити спір. Юрисдикційному органу – іноземному суду належить ухвалення актів, які відповідають норм матеріального та процесуального права, є наслідком встановлених у справі обставин або ж результатом здійснення правосуддя та йменуються судовими рішеннями. Для юрисдикційного органу основним завданням є написання судових рішень у відповідності із вимогами, які полягають у законності, обґрунтованості та умотивованості.

Наразі, на шляху до максимального спрощення визнання і виконання іноземних судових рішень, винесених в країнах ЄС, правове регулювання цих процесів зазнало чималого розвитку та трансформації. Аналізуючи чинне правове забезпечення процедур визнання і виконання іноземних судових рішень в рамках ЄС можна виділити такі категорії справ, яким присвячено окреме регулювання на рівні ЄС: цивільні і комерційні справи, справи з питань шлюбних відносин, батьківства, спадкування та правонаступництва, справи щодо банкрутства і ліквідації неплатоспроможних компаній та ін. Попри все, вважаємо, що в нашій державі існує необхідність із поліпшення роботи державної виконавчої служби України і проведення роботи з підвищення продуктивності не тільки заходів індивідуального характеру, а й особливо заходів загального характеру, що дасть можливість попередити і скоротити звернення українців до суду.

Правова основа для визнання та виконання рішень іноземних судів в Україні складається з двох основних груп нормативних правових актів: міжнародних договорів та національного законодавства України. Перелік міжнародних договорів про правову допомогу з цивільних та комерційних справ є законодавчо передбаченим та визначається текстом листа Міністерства юстиції України від 29.11.2012 № 11891-0-4-12/12.2, який визначає найбільш вагомі угоди, зокрема: Договір між Україною та Естонською Республікою «Про правову допомогу та правові відносини у цивільних та кримінальних справах» від 22.11.1995, Угода між Україною та Грецькою Республікою про правову допомогу в цивільних справах від 02.07.2002 [11], Договір між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах від 04.02.1994 року [7]. Перелік нормативно-правових актів з питань

міжнародно-правового регулювання визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах включає Закон України «Про міжнародне приватне право» [15], «Про виконавче провадження» [14], «Про міжнародний комерційний арбітраж» [16], Цивільний процесуальний кодекс України [13]. Джерела правового регулювання для визнання та виконання рішень іноземних юрисдикцій поділяються на дві групи.

Під визнанням рішення іноземного суду на території України ми розуміємо дозвіл нашої держави на поширення його дії на території України з такими самими правовими наслідками, які виникають в результаті набрання законної сили рішеннями, ухваленими судами України. За своїм змістом визнання іноземного судового рішення означає, що рішення розглядається відповідною державою у якості підтвердження визначених цивільних прав і зобов'язань рівноцінно до рішення власного судового органу.

Щодо виконання рішення іноземного суду зазначаємо, що даний процес означає реалізацію визнаного рішення шляхом застосування до суб'єкта (боржника, сторони угоди) заходів державного примусу у виконавчому провадженні. З огляду на це, бачимо, що виконання рішення іноземного суду є взаємопов'язаним процесом із «визнанням» рішення та реалізується у симбіозі із ним, наступаючи як наслідкова стадія регламентування питань визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах.

Здійснивши огляд нормативно-правової документації в сфері міжнародно-правове регулювання визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах, вважаємо, що правове регулювання потребує удосконалення, оскільки містить прогалини, які потребують заповнення.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИКА ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ІНОЗЕМНИХ СУДІВ У КОМЕРЦІЙНИЙ СПРАВАХ

2.1. Визнання рішення іноземного суду, що не підлягає примусовому виконанню

Здійснення визнання рішення іноземного суду, що не підлягає примусовому виконанню, означає надання юрисдикційному акту іноземної держави сили і значення рішення вітчизняного суду без застосування механізму його примусового виконання. Приналежність рішення іноземного суду групи до рішень, які не підлягають примусовому виконанню, визначається на підставі змісту самого рішення. Мова іде про випадки, коли визнання наявності або відсутності прав, свобод, інтересів, обставин, фактів, подій самі по собі є способом судового захисту прав, свобод та інтересів людини [81, с. 21].

Порядок визнання рішення іноземного суду, що не підлягає примусовому виконанню передбачено статтями 471-480 ЦПК України, а порядок визнання рішень міжнародного комерційного арбітражу, що не підлягають примусовому виконанню статтею 481 ЦПК України [13, ст.481].

Зокрема, відповідно до статті 471 ЦПК України рішення іноземного суду, що не підлягає примусовому виконанню, визнається в Україні, якщо його визнання передбачено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, або за принципом взаємності. Відповідно до п. 17 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України», не потребують виконання рішення про: визнання прав; оголошення банкрутом; визнання недійсними певних актів; визнання, оспорення батьківства; позбавлення батьківських прав; розірвання шлюбу; встановлення фактів, що мають юридичне значення; усиновлення;

визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою (наприклад, про внесення змін до актового запису, внесення запису про батька в актовий запис про народження). Відповідно до положень окремих міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, рішення іноземних судів, ухвалені компетентними органами на території держави, з якою України уклала двосторонній договір про правову допомогу, і які не потребують виконання, вважаються дійсними без проведення будь-яких спеціальних процедур з їх визнання [19].

Згідно із статтею 472 ЦПК України клопотання про визнання рішення іноземного суду, що не підлягає примусовому виконанню, подається заінтересованою особою до суду. До клопотання про визнання рішення іноземного суду, що не підлягає примусовому виконанню, додаються такі документи: 1) засвідчена в установленому порядку копія рішення іноземного суду, про визнання якого порушується клопотання; 2) офіційний документ про те, що рішення іноземного суду набрало законної сили, якщо це не зазначено в самому рішенні; 3) засвідчений відповідно до законодавства переклад перелічених документів українською мовою або мовою, передбаченою міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. У визнанні в Україні рішення іноземного суду, що не підлягає примусовому виконанню, може бути відмовлено з підстав, встановлених статтею 468 цього ЦПК України.

Відповідно до статті 481 ЦПК України визнання рішень міжнародного комерційного арбітражу, що не підлягають примусовому виконанню, здійснюється в порядку, передбаченому статтями 471-480 ЦПК.

Важливі норми містяться і в Кодексі України з процедур банкрутства (далі - КУзПБ). Зокрема, у Розділі VIII провадження у справах з процедур банкрутства, пов'язаних з іноземною процедурою банкрутства [12]. Відповідно до змісту статті 100 КУзПБ керуючий іноземною процедурою банкрутства подає до господарського суду, який здійснює провадження у справі про банкрутство, письмову заяву про визнання іноземної процедури банкрутства, у рамках якої він

був призначений, до прийняття таким судом рішення по суті (затвердження плану санації, ліквідації). Заява про визнання іноземної процедури банкрутства складається державною (офіційною) мовою держави, в якій здійснюється іноземне провадження у справі про банкрутство. До заяви додається її переклад українською мовою. З дня подання заяви про визнання іноземної процедури банкрутства і до постановлення відповідної ухвали господарський суд на підставі письмової заяви керуючого іноземною процедурою банкрутства вживає заходів для захисту активів боржника або інтересів кредиторів, зокрема щодо забезпечення збирання доказів або витребування інформації про активи, ділові операції, права, обов'язки або відповідальність боржника. Згідно із статтею 101 КУЗПБ господарський суд може відмовити у наданні судової допомоги згідно з цією статтею, якщо така допомога перешкоджатиме здійсненню основного провадження у справі про банкрутство в Україні [12].

Узагальнення практики розгляду судами заяв про визнання та виконання рішень іноземних судів та арбітражу, а також скасування рішень, прийнятих у порядку міжнародного комерційного арбітражу в Україні, показує різний підхід судів до визначення умов, за яких рішення іноземних судів підлягають визнанню та виконанню в Україні, та наявність помилок при розгляді заяв про скасування рішень міжнародного комерційного арбітражу.

Можна визначити випадки, коли рішення має бути визнаним, але інколи, окрім цього і виконаним, тобто таким, що було піддано спеціальній процедурі з примусового виконання. Отож, з огляду на це, бачимо, що першочерговою, у такій справі є передумова – визнання іноземного судового рішення і тільки після цього його виконання. Проте така умова поширюється лише на рішення іноземного суду, що не підлягає примусовому виконанню, тоді як до рішень, що підлягають примусовому виконанню зазвичай встановлюються низка додаткових вимог, окрім тих, що є обов'язковими для визнання рішення іноземного юрисдикційного органу.

Звертаємо увагу на те, що визнання може бути простим чи кваліфікованим, що залежить від виду судового рішення. Щодо першого, простого визнання,

зазначаємо, що сфера його застосування поширюється на рішення, які не вимагають примусового виконання. Так, для юридичних наслідків характерними є такі властивості, як преюдиціальність, неспростовність, винятковість.

Підійдемо до характеристики окремих справ та рішень по них. Так, однією із перших охарактеризуємо справу №796/111/2018 [31], відповідно до змісту якої суд сприяв задоволенню заяви боржника, дозволивши виконання остаточного рішення Лондонського міжнародного третейського суду (LCIA) від 08.04.2018 р. щодо компенсації витрат у добровільному порядку. Відповідно до зазначеного вище рішення з боку Публічного акціонерного товариства «Центренерго» на користь MERCURIA ENERGY TRADING S.A. має бути здійснено стягнення у загальній сумі 396235,89 фунтів, із них 325000 фунтів стерлінгів - витрати відповідача на правничу допомогу, решта - 71235,89 фунтів стерлінгів – арбітражні витрати. Окрім цього, особа №1 повинна оплатити відсотки у розмірі 1,5% річних з дати цього рішення на всі витрати, що підлягають сплаті за вказаним рішенням. За підсумками вивчення матеріалів по справі судом було здійснено обґрунтований висновок, щодо не порушення вимог процесуального закону України щодо строків звернення із заявою, а також вимог Нью-Йоркської конвенції та ЦПК України щодо переліку документів, які повинні подаватися одночасно з такою заявою [5].

Відтак, проаналізувавши дану справу ми бачимо, що для українського суду за цією справою було відведено роль своєрідного «верифікатора», який у підсумку підтвердив дійсність рішення міжнародного комерційного арбітражу та його відповідність вимогам міжнародних договорів, чинного законодавства. Відтак, це означає, що дане рішення підлягає виконанню резидентом України.

Слід надати ще один приклад судової практики з розв'язання питань щодо визнання рішення іноземного суду, що не підлягає примусовому виконанню на матеріалах справи № 82075604 від 30.05.2019 року Коростишівського районного суду Житомирської області [33], відповідно до якої, розглянувши клопотання Товариства з додатковою відповідальністю «Фрост» про визнання та надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду Коростишівський

районний суд постановив залишити без розгляду та повернути клопотання разом з документами, що додані до нього заявнику клопотання.

За справою № 914/1515/21 від 17.06.2021 року [41], спираючись на ст. 175 Господарського процесуального кодексу України, щодо визнання рішення, яке набрало законної сили і надання дозволу на примусове виконання на території іноземної держави, судом було прийнято ухвалу щодо відмови у відкритті провадження у справі за клопотанням сторони, яка позивається.

Трапляються випадки, коли до суду надходить клопотання із проханням щодо примусового виконання стороною боржником рішення. В такому випадку, суд відповідно до чинного законодавства здійснює прийом документів та розглядає клопотання. Проте, у випадку не відповідності окремих деталей, в задоволенні такого прохання може бути відмовлено. Так, в якості прикладу розглядаємо справу № 910/4772/20 від 14.04.2020 року [40], про стягнення ALWERA AG (Республіка Австрія, селище Вольсдорф) 199885,46 євро з Товариства з обмеженою відповідальністю «Голденкєрн» (Україна, м. Київ). На підставі викладеного в тексті ухвали та керуючись ст. 20, 136, 175 Господарського процесуального кодексу України, суд ухвалив відмовити ALWERA AG у прийнятті до розгляду заяви про забезпечення позову у порядку господарського судочинства.

Наведемо іще один приклад із судової практики. Ухвалою від 16.09.2014 року судом було розглянуто позовну заяву, а в результаті порушено провадження за справою між українським та польським підприємствами щодо стягнення боргу. Спільна ситуація між сторонами виникла в результаті неналежного (з точки зору позивача) виконання відповідачем договірних зобов'язань. Керуючись ст. ст. 33, 34, 43, 49, 82-85, 116 Господарського процесуального кодексу України, суд вирішив частково задовольнити висунуті стороною позивача позовні вимоги, а саме стягнути з господарства «Бекас» на користь Drobiarstwo – Działy specjalne Malec Lidia кошти, не піддаючи рішення примусовому виконанню [32].

Проаналізувавши окремі приклади із судової практики, ми бачимо, що низка винесених судом рішень потребують компетентнісного доопрацювання.

Про нагальну необхідність реформування системи виконання судових рішень в Україні свідчить неможливість здійснення реального захисту свого права, навіть за умови отримання відповідного рішення суду. Відтак врахування українських реалій та рівня правової свідомості громадян постає нагальною необхідністю щодо вирішення певних питань по рішеннях, які наразі піддаються активному обговоренню. Навіть без перебільшення, спостерігаємо необхідність у вдосконаленні системи виконавчої служби та самої процедури виконання відповідно до сучасних реалій та потреб учасників виконавчого провадження з метою попередження та унеможливлення зазначених вище труднощів, які до сьогодні пліч-о-пліч ішли із процесами виконавчого провадження.

У числі заходів, які, як вважаємо, сприяли б вдосконаленню існуючої системи, відзначаємо: внесення змін до законодавства стосовно порядку та строків виконавчого провадження та процедури перерахування стягнутих коштів на рахунки іноземних стягувачів, посилення відповідальності за невиконання судових рішень і відповідальності самого державного виконавця, що значно зменшить «вплив» боржника на процес виконавчого провадження.

2.2. Визнання та звернення до виконання рішення іноземного суду, що підлягає примусовому виконанню

Рішення міжнародного комерційного арбітражу (далі-МКАС) підлягають визнанню та виконанню відповідно до цивільного законодавства України. При цьому процедура передбачає подання клопотання та пакету документів, які визначенні відповідно до ст. ст. IV Нью-Йоркської конвенції [3], а також Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» [16]. Вимоги та форма яким повинно відповідати клопотання про визнання й виконання арбітражного рішення іноземного юрисдикційного органу, визначені цивільним законодавством України, а саме ст. 466 ЦПК України [13, ст.466]. Згідно із ними клопотання подається у письмовій формі. У його змісті обов'язково має бути описано такі деталі, за відсутності яких, воно вважається недійсним (рис. 2.1):

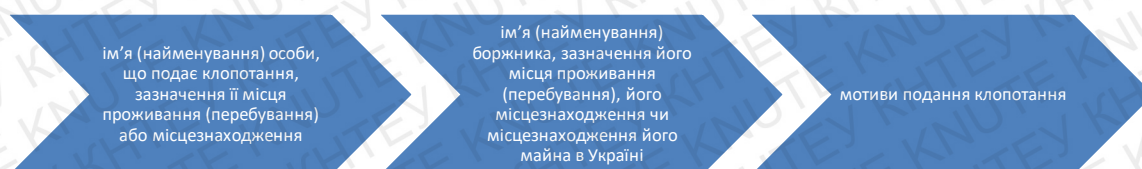

Рис. 2.1. Відомості, які входять до тексту клопотання

Стиль викладу інформації у тексті позовної заяви, форма та сам її зміст має відповідати ст. 175 ЦПК України [13, ст.175], відповідно до якої регламентуються особливості звернення до суду. Відтак, у ході звернення до суду до стягувача висувається основна вимога – виклад обставин, якими він обґрунтовує свої вимоги та прохання щодо визнання та надання дозволу на примусове виконання рішення. У відповідності із загальним правилом, незалежно від територіального винесення, арбітражне рішення підлягає добровільному виконанню сторонами. Але в окремих випадках, встановлюється примусовий порядок виконання рішення. Трапляються випадки у яких після добровільного виконання рішення МКАС на користь сторони виконавця виникає необхідність у проведенні особливої процедури визнання та отримання дозволу на її виконання. Така умова є необхідною та слугує у якості підготовки підґрунтя перед отриманням дозволу на виконання рішення. При цьому виконання, яке є наступним кроком після визнання, можливе лише у разі наявності відповідного розпорядження зі сторони компетентного суду тієї держави, де запитується визнання й виконання цих рішень. Відповідно до термінологічного визначення «визнання рішення іноземного суду», яке міститься у тексті Закону України «Про міжнародне приватне право» [15], означає поширення законної сили рішення іноземного суду на територію України згідно із п. 10 ст.1. Під виконанням при цьому ми розуміємо реалізацію іноземного рішення шляхом застосування до боржника заходів державного примусу відповідно.

Існують випадки, коли виконання рішень іноземного суду пред'явлено до примусового виконання в Україні, протягом встановленого терміну – 3 роки з моменту набрання ним законної сили, якщо лише таке рішення не є винятковим, тобто стосується стягнення періодичних платежів протягом строку, що

перевищує три роки. В такому випадку рішення пред'являється до примусового виконання протягом усього строку проведення стягнення з погашенням заборгованості за останні три роки.

Питання про визнання та надання дозволу на виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу судом розглядається у випадку: надходження з боку стягувача заяви, якщо боржник проживає (перебуває) або знаходиться на території України, або ж на території України знаходиться майно боржника, або ж заява є такою, що подана до суду протягом 3-х років з дня прийняття рішення міжнародним комерційним арбітражем.

Стягувач зобов'язаний пред'явити суду оригінал належним чином завіреного арбітражного рішення або нотаріально завірену копію такого рішення, а також пред'явити арбітражну угоду або нотаріально завірену копію такої угоди.

Клопотання заявника розглядається суддею виключно протягом 2 місяців з дня його надходження до суду в судовому засіданні з повідомленням сторін. При розгляді заяв суд не розглядає справу по суті, а тільки розглядає причини відмови у визнанні та видачі дозволів на виконання рішень Міжнародного комерційного арбітражу відповідно до ст. 478 ЦПК України [13, ст.478] та ст. 36 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» [16, ст.36].

Практика попередніх років показує, що з моменту прийняття рішення міжнародним арбітражним судом до приведення його у виконання на території України може пройти кілька місяців, а іноді і років. Наведемо кілька прикладів із практики.

Відповідно до справи № 212/9073/18 [35] Жовтневим районним судом м. Кривого Рогу Дніпропетровської області було розглянуто у порядку відкритого судового засідання, за відсутності сторін, без фіксування судового процесу за допомогою звукозаписувального технічного засобу клопотання ОСОБА_1 про визнання та надання дозволу на примусове виконання на території України судового наказу суду Ленінського району міста Могильова Республіки Білорусь від 11.06.2015 року про стягнення аліментів з ОСОБА_2. Відповідно до чого судом було задоволено клопотання зі сторони особи 1 щодо визнання та надання

дозволу на примусове виконання на території України судового наказу іноземного суду. Рішення було засноване на тому, що ухвала суду складена та підписана без її проголошення 21.01.2019 року.

Наведемо ще один приклад, проаналізувавши матеріали справи відповідно до Постанови ВСУ від 23.04.14 №6-39цс14 [26]. У результаті розгляду Судовою Палатою у цивільних справах Верховного Суду України справи за клопотанням товариства з обмеженою відповідальністю «Рьорен-унд Пумпенверк Бауер ГмбХ» про надання дозволу на примусове виконання рішення Міжнародного арбітражного центру Федеральної палати економіки Австрії від 01.09.2011 року про стягнення боргу з публічного акціонерного товариства «Компанія «Райз» за заявою товариства з обмеженою відповідальністю «Рьорен-унд Пумпенверк Бауер ГмбХ» щодо перегляду ухвали колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 09.10.2013 року. У результаті, суд постановив частково задовольнити заяву ТОВ «Рьорен-унд Пумпенверк Бауер ГмбХ». Окрім цього було прийнято рішення скасувати ухвалу Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 09.10.2013 року, перенаправивши її на новий розгляд до Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ. Рішення щодо даної Постанови носить остаточний характер та може бути оскаржене лише на підставі, встановленій пунктом 2 частини першої статті 355 Цивільного процесуального кодексу України.

У справі №21628/10 від 21.04.2010 року [45] щодо вирішення питань за спором між сторонами, французьким трейдером Evertrade з одного боку та Херсонським морським портом з іншого, який полягав у порушенні умов Договору на перевалку вантажів, який містив відповідне арбітражне застереження, зі сторони Херсонського морського порту, французька компанія звернулася до Арбітражного інституту Торговельної палати Стокгольма. Іноземний суд, розглянувши позовне питання, ухвалив остаточне рішення про стягнення з Херсонського порту 238 тис. доларів США та 65 тис. євро судових витрат. Лише через 1,5 роки рішення іноземного суду було визнане ухвалою

Суворовського районного суду м. Херсона. Проте, винувата сторона, яка порушила умови договору, оскаржила ухвалу в апеляційному, а згодом і в касаційному порядку. У результаті, рішення поважної арбітражної установи перебувало у «підвішеному стані» іще протягом 3 років, перед тим як набуло остаточності.

Ще один зразок примусового виконання рішення іноземного суду, справа № 466/8162/17 від 03.09.2018, відповідно до якої встановлено, що ТОВ «ВестТорг-2» звернулось з клопотанням про надання дозволу на примусове виконання на території України рішення іноземного суду - арбітражного суду Свердловської області від 07.07.2017 року у справі А60-60859/2016 про стягнення коштів з ТОВ «Фармекс» на користь ТОВ «ВестТорг-2». У результаті неналежного повідомлення ТОВ «Фармекс» про судовий процес в Арбітражному суді Свердловської області, суд першої інстанції постановив залишити без задоволення клопотання позивача [25].

Ухвалою по справі № 761/22964/17 від 03.05.2018 року щодо провадження № 2-к/761/12/2018 [37], за клопотанням Акціонерного товариства «Догуш Іншаат ве Тіджарет А.Ш.» було вирішене питання про надання дозволу на примусове виконання рішення Центру арбітражу і посередництва Торгівельних палат Швейцарії, Арбітражного суду від 01 липня 2014 року в справі № 600319-2012. Згідно із текстом клопотання, позивач зобов'язаний компенсувати відповідачу 104 400,00 швейцарських франків витрат на арбітражний розгляд. Із суми авансу, сплаченого відповідачем, йому буде повернуто 25 583,75 швейцарських франків (за врахуванням відсотків і банківських витрат), відповідно позивач повинен компенсувати відповідачеві його юридичні витрати. Проте, незважаючи на таке рішення, яке вступило у законну силу, боржник не приступає до добровільного його виконання, що зумовлює необхідність у отриманні дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду на території України. В результаті судового розгляду суд ухвалив відмовити з обґрунтованих в тексті постановити щодо розгляду справи причин Акціонерному товариству «Догуш Іншаат ве Тіджарет А.Ш.» у задоволенні клопотання.

Згідно із справою № 758/2736/20 від 05.03.2021 року [36], яка була винесена на розгляд на засіданні Подільського районного суду м. Києва, головуєчим суддею було розглянуто клопотання ОСОБИ_1 про визнання та виконання рішення іноземного суду, що підлягає примусовому виконанню на підставі міжнародного договору. Результативність розгляду справи обґрунтована відповідно ст. 462, 463, 464, 467 ЦПК України та полягає у розгляді клопотання від ОСОБИ_1, щодо примусового виконання на підставі міжнародного договору боржником (ОСОБОЮ_2), з подальшим його повідомленням про надходження клопотання та виконанням умов встановленим судом з можливістю у місячний строк подати можливі заперечення проти цього клопотання.

Відповідно до Постанови Верховного Суду від 08 травня 2019 року у справі № 761/39565/17 (провадження № 61-5333св19) арбітражне рішення не суперечить публічному порядку України, її незалежності, цілісності, самостійності та недоторканості, конституційним правам, свободам, гарантіям, оскільки це рішення ухвалено виключно стосовно боржника як окремої юридичної особи та самостійного учасника господарського обороту, і поширює свою дію тільки на боржника [28].

Згідно із змістом Постанови Верховного Суду від 05 вересня 2018 року у справі № 761/46285/16-ц, посилення на порушення публічного порядку може мати місце тільки у випадках, коли виконання іноземного арбітражного рішення є несумісним з основами правопорядку держави. Відповідно, судом прийнято рішення у відмові задоволення клопотання позивача [27].

Трапляються й випадки, коли суд, розглядаючи рішення іноземних судів щодо при сумового виконання, відмовляє у задоволенні позову. Відтак, у справі № 905/2894/16 від 05.10.2016 року [39], керуючись ст. 12, п.1 ч.1 ст. 62, ст. 86 Господарського процесуального кодексу України, Господарський суд Донецької області ухвалив відмовити у прийнятті клопотання конкурсного керуючого ТОВ «Термолюкс-С» ОСОБА_1, м. Саратов про надання дозволів на примусове виконання рішення іноземного суду стосовно засновника, вважаючи вирішення даного питання поза своєю компетенцією. Зокрема, з врахуванням документів,

клопотання має розглядатись місцевим загальним судом за місцезнаходженням боржника.

Відповідно до статті 3 ст. 78 Закону України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 року №1404-VIII підлягають примусовому виконанню рішення на підставі таких виконавчих документів (у аспекті комерційних справ з іноземним елементом): 1) виконавчих листів та наказів, що видаються судами у передбачених законом випадках на підставі судових рішень, рішень третейського суду, рішень міжнародного комерційного арбітражу, рішень іноземних судів та на інших підставах, визначених законом або міжнародним договором України; 8) рішень Європейського суду з прав людини з урахуванням особливостей, передбачених Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», а також рішень інших міжнародних юрисдикційних органів у випадках, передбачених міжнародним договором України. У разі пред'явлення до примусового виконання рішення міжнародного юрисдикційного органу у випадках, передбачених міжнародним договором України, такий виконавчий документ повинен відповідати вимогам, встановленим міжнародним договором України.

Згідно зі ст. 78 Закону України «Про виконавче провадження» [14] рішення іноземних судів (судів іноземної держави, інших компетентних органів іноземних держав, до компетенції яких належить розгляд цивільних чи господарських справ, іноземних чи міжнародних арбітражів) визнаються та виконуються в Україні відповідно до міжнародних договорів України, цього та інших законів України, якщо визнання та виконання таких рішень передбачено міжнародними договорами України або за принципом взаємності. В Україні не можуть бути визнані та виконані рішення іноземних судів у справах щодо стягнення заборгованості з підприємства оборонно-промислового комплексу, внесеного до переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави, на користь юридичної особи держави-агресора та/або держави-окупанта або юридичної особи з іноземними

інвестиціями чи іноземного підприємства держави-агресора та/або держави-окупанта. . Під час виконання рішень стосовно іноземців, осіб без громадянства та іноземних юридичних осіб, які відповідно проживають (перебувають) чи зареєстровані на території України або мають на території України власне майно, яким володіють самостійно або разом з іншими особами, застосовуються положення цього Закону.

А відповідно до статті 77 вказаного Закону у разі невиконання зазначеними в частині першій цієї статті особами рішень виконавець звертається до центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері міграції, органів охорони державного кордону з поданням про заборону в'їзду в Україну чи видворення за межі України таких осіб відповідно до Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства».

Аналіз судової практики в Єдиному державному реєстрі судових рішень свідчить про значний інтерес позивачів до застосування забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі, при цьому наразі вже наявні рішення про безпосереднє застосування таких заходів [72, с. 188].

Таким чином, бачимо, що після визнання національним судом цивільної юрисдикції рішення іноземного суду, він надає дозвіл на примусове виконання цього рішення шляхом винесення ухвали. На основі проаналізованих прикладів із судової практики, бачимо, що звернення до примусового виконання провадиться після видачі національним судом виконавчого листа, який виконавцю обов'язково необхідно внести до Єдиного державного реєстру виконавчих документів.

2.3. Міжнародний досвід визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах

Державні суди України застосовують у своїй діяльності виключно процесуальне законодавство України та норми міжнародних договорів, на відміну від матеріальних норм іноземного законодавства, які вони можуть

використовувати у визначених законом випадках при вирішенні конкретної справи [46, с. 235]. Суди також застосовують Інструкцію про порядок виконання міжнародних договорів з питань надання правової допомоги в цивільних справах щодо вручення документів, отримання доказів та визнання і виконання судових рішень від 27 червня 2008 року № 1092/5/54 [22]. Застосовуються положення Постанови Пленуму Верховного Суду України від 24 грудня 1999 року № 12 «Про практику розгляду судами клопотань про визнання виконання рішень іноземних судів та арбітражі і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території» [19].

Найбільш розповсюдженими міжнародними договорами, які торкаються міжнародного цивільного процесу є: Конвенція з питань цивільного процесу від 01 березня 1954 року, Конвенція про вручення за кордоном судових та позасудових документів у цивільних або комерційних справах від 15 листопада 1965 року [5], Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22 січня 1993 року тощо, укладена у м. Мінську 22 січня 1993 р. [3]. Крім України учасницями цієї Конвенції є республіки Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Казахстан, Молдова, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан, Грузія, Киргизька Республіка та Російська Федерація. Угода про порядок вирішення спорів, пов'язаних зі здійсненням господарської діяльності, підписана урядами держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав у м. Києві 20 березня 1992 р. Застосовуються положення Конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень від 10 червня 1958 року № 995_070 [3].

В цьому контексті важливу роль відіграють двосторонні договори про правову допомогу, укладені між державами. У них визначені спеціальні норми про підсудність окремих категорій справ, де передбачається застосування комбінованих критеріїв: громадянства, місця проживання сторін, місцезнаходження майна.

Україна уклала двосторонні договори про допомогу у цивільних, торгових та сімейних справах, які передбачають визнання та виконання судових рішень,

прийнятих за кордоном з Латвією (набрав чинності 22 листопада 1995), Молдавією (набрав чинності 24 лютого 1995), Литвою (вступило в силу 17 січня 1994), Естонією (набрав чинності 22 листопада 1995), Китаєм (набрав чинності 19 січня 1994) [6], Польщею (набрав чинності 4 квітня 1994 року) [7], і Монголією (набрав чинності 1 грудня 1996 року) [8].

Хоча Україна не уклала двосторонні договори з іншими країнами, двосторонні договори про допомогу, укладені СРСР з Албанією, Алжиром, Болгарією, Угорщиною, В'єтнамом, Грецією, Іраком, Італією, Кіпром, Кубою, Єменом, Румунією, Тунісом, Фінляндією, Чеською Республікою, і Югославією дійсні для України (відповідно до Закону України про правонаступництво України від 12 вересня 1991).

Важливим в цьому напрямі є вивчення досвіду Англії у визнанні та виконанні рішень іноземних судів у комерційних справах. Англійська правова система залишалася практично незмінною до другої половини ХХ століття. Однак з цього моменту розпочалися стрімкі зміни – разом з не менш значними змінами в конституційному ладі [61, с. 12]. Багато в чому вони стали реакцією на нові проблеми, що виникли в результаті втрати Великою Британією своєї колоніальної імперії після Другої світової війни та часто не прості відносини з континентальною Європою. В юридичній літературі виділяють чотири основні причини змін, що відбулися.

Норми законодавства, яке регулює визнання і виконання іноземних судових рішень у Сполученому Королівстві Великої Британії і Північної Ірландії, містяться в низці різних джерел, які включають міжнародні угоди, акти внутрішнього законодавства і систему загального права. Застосування тієї або іншої норми закону залежить передусім від юрисдикції суду, якій виніс іноземне судове рішення, а також від дати винесення такого рішення і предмета іноземного судового розгляду.

Сполучене Королівство Великої Британії і Північної Ірландії складається з трьох окремих судових систем – Англії та Уельсу, Шотландії та Північної Ірландії. Зобов'язання за міжнародними угодами і ключові законодавчі акти

Сполученого Королівства однаково застосовуються в усіх трьох юрисдикціях, але система загального права і її застосування може відрізнятись. Особливу цікавість викликає процедура визнання і виконання іноземних судових рішень у Англії та Уельсі.

Сполучене Королівство є стороною великого спектра міжнародних угод і конвенцій про визнання і виконання певних видів судових або арбітражних рішень. Ці акти міжнародного права імплементовані в законодавство Сполученого Королівства шляхом прийняття певних законодавчих актів. Одним з основних актів, який містить положення про визнання іноземних судових рішень на території Сполученого Королівства, є Акт про іноземні судові рішення (взаємне виконання) від 1933 р., який застосовується щодо рішень деяких країн Співдружності Націй.

Також існує низка певних актів, що імплементують конвенції, що стосуються міжнародних транспортних перевезень. Вони містять свої власні положення про виконання іноземних судових рішень. Такими актами, наприклад, є Закон про автомобільне перевезення товарів (Carriage of Goods by Road Act) 1965 року, Закон про повітряні перевезення (Carriage by Air Act) 1961 року.

При виконанні судових рішень, ухвалених на території таких країн, як США, Росія і Україна, застосовується режим загального права. Загальне право (англ. *common law*) – єдина система прецедентів, загальна для всієї Великої Британії, є однією із складових частин прецедентного права. Загальне право створюють і визначають самі судді в рішеннях у конкретних справах. Рішення приймається в конкретній справі, що розглядається, і надалі воно застосовуватиметься до інших подібних справ. За відсутності чітких визначень закону судді мають повноваження й обов'язок творити право, утворюючи прецедент. Сукупність прецедентів називається «загальним правом» і пов'язує з ним майбутні рішення.

Таким чином, якщо у випадку з певними групами країн, будь-то країни Європейського Союзу, країни Співдружності Націй або країни, що формують Сполучене Королівство, процедура визнання і виконання судового рішення,

винесеного в одній з таких країн, урегульована в певних нормах міжнародного права. Що стосується процедури виконання рішень, винесених в інших країнах, у тому числі й в Україні, то вона закріплена в нормах загального права. Загальне право – це система прецедентів, яка формується впродовж багатьох століть і яка має таку ж юридичну силу у Великій Британії, як і законодавчі акти, що звичні цивільно-правовій системі права.

Режим загального права регулює виконання:

- судових рішень країн, які не входять в європейський режим або режим, встановлений законодавством;
- судових рішень країн, які входять в європейський режим, але предмет рішення не регулюється таким режимом;
- судових рішень країн, які входять у режим, установлений законодавством, але такі рішення не були винесені вищим або визнаним судом.

Для того, щоб судові рішення, винесене на території іншої країни, могло бути виконане в Англії згідно із загальним правом, воно має відповідати наступним критеріям [60, с. 139]:

1) рішення має бути остаточним, тобто таким, що набрало чинності для сторін спору, а також неоспорюваним у суді, в якому воно було винесено. Якщо іноземне судове рішення підлягає апеляційному оскарженню в тій юрисдикції, в якій воно було винесено, то англійські суди, як правило, зупиняють провадження з виконання рішення до вирішення апеляції в цій справі;

2) рішення має стосуватися певних майнових благ, але не належати до сплати податків, пені або інших штрафів. Таким чином, судові ухвали про забезпечення позовних вимог, тимчасові ухвали, а також ухвали про відхилення позову/зустрічного позову можуть бути визнані, але не можуть бути виконані в Англії згідно з режимом загального права. Застереження про штрафи, що є винятком при виконанні іноземного судового рішення, зазвичай означає будь-які суми, які підлягають сплаті на користь держави.

Іноземне судове рішення, яке є остаточним і неспростовним по суті справи, не може бути оспорено через фактичну або юридичну помилку, оскільки при

визнанні й виконанні іноземного судового рішення суд не розглядає справу по суті. Проте існують певні підстави, які надають стороні боржника за судовим рішенням можливість заперечувати проти виконання такого рішення в судах Англії та Уельсу [60, с. 141]. Це наступні підстави:

- 1) іноземне судове рішення не є остаточним і неспростовним;
- 2) іноземний суд не мав юрисдикції розглядати цей спір між сторонами.

Іноземне судове рішення може бути виконано, тільки якщо іноземний суд мав юрисдикцію відповідно до англійських принципів міжнародного приватного права. Наявність юрисдикції в іноземного суду відповідно до законодавства країни суду недостатня;

3) судочинство в іноземному суді порушувало принципи природного права, наприклад відсутність належного повідомлення сторони-боржника про судовий процес або відсутність в нього можливості брати участь у судовому засіданні;

4) судове рішення було отримано за допомогою шахрайства;

5) виконання судового рішення суперечить нормам публічного порядку або Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Цим двом критеріям суперечитиме судове рішення, яке порушує принцип остаточності рішення, – правило, згідно з яким сторони судочинства пов'язані його наслідками і не можуть знову відкрити справу стосовно того самого предмета судочинства [60, с.141].

У цілому при розгляді питання про виконання іноземного судового рішення англійські суди не розглядають судову справу по суті. Тому у виконанні іноземного судового рішення не може бути відмовлено на тій підставі, що іноземний суд зробив помилку при розгляді справи або застосував неправильну норму права. Проте якщо таке рішення суперечить чинному англійському праву або якщо воно не відповідає аналогічному судовому рішенню англійського суду, то суд може відмовити у визнанні іноземного судового рішення, ґрунтуючись на тому, що таке визнання і виконання суперечитиме нормам публічного порядку;

б) судове рішення не узгоджується та/або суперечить попередньому судовому рішенню з того самого предмета і між тими самими сторонами;

- 7) судові рішення передбачає виплату пені або штрафу з боржника;
- 8) судові рішення передбачає виплату численних збитків і тому не може бути виконано згідно з Актом про захист торгових інтересів 1980 р.
- 9) позов у справі був пред'явлений з порушенням арбітражного застереження або застереження про підсудність (ст. 32 Акта про цивільну юрисдикцію і судові рішення 1982 р.). Проте якщо позов був поданий з порушенням арбітражного застереження чи застереження про підсудність, і якщо сторона, яка ініціювала таке провадження, не послухалася судової заборони на подання позову в іншій юрисдикції, вона не може покладатися на правила публічного порядку для того, щоб уникнути визнання судового рішення.

Процедуру виконання іноземних судових рішень відповідно до режиму загального права регулює ст. 74 Зводу правил цивільного процесу Англії. Згідно із ст. 4 (1) Акта про цивільну юрисдикцію і судові рішення 1982 р., для того, щоб судові рішення було виконано у Сполученому Королівстві, воно має бути зареєстровано у відповідному суді згідно з передбаченою законодавством процедурою. Для виконання іноземного судового рішення на території Англії та Уельсу сторона-заявник мусить ініціювати судовий процес у Високому Суді Англії та Уельсу.

Після реєстрації іноземного судового рішення відповідно до ст. 4 Акта про цивільну юрисдикцію і судові рішення 1982 р. воно набирає такої самої юридичної сили, як і рішення, винесене в англійському суді. Процедура подання заяви на реєстрацію іноземного судового рішення закріплена у ст. 74.4 Зводу правил цивільного процесу Англії.

Згідно із ст. 74.4 Цивільно-процесуальних правил Англії, сторона-заявник подає оригінал або належним чином завірону копію судового рішення, визнання і виконання якого потрібно, нотаріально завіреним переклад цього рішення англійською мовою, а також показання свідків на підтримку такої заяви. Заява на реєстрацію і письмові показання свідків мусять містити підстави для виконання, суму, визначену судовим рішенням, яку заявник має намір стягнути з боржника, а також розмір відсотків від основної суми боргу, які заявник бажає стягнути.

У разі якщо англійський суд постановляє ухвалу про реєстрацію іноземного судового рішення, така ухвала має бути направлена стороні-боржнику за допомогою персонального повідомлення, будь-яким із способів, описаних в Акті про компанії 2006 р., або згідно з вказівками самого суду. Ухвала суду про реєстрацію іноземного судового рішення передбачає право сторони-боржника оскаржити таке рішення, а також період для оскарження. Ухвала суду про реєстрацію іноземного судового рішення набирає чинності тільки після закінчення строку на оскарження.

Після визнання/реєстрації і виконання рішення у сторони-заявника з'являються ті самі права стосовно виконання рішення відносно активів у Англії, як і в будь-якої іншої сторони, рішення у справі якої виніс англійський суд. Сторона-заявник/кредитор може звернутися до суду з метою застосування одного або декількох способів виконання рішення.

Для того, щоб визнати і виконати рішення згідно з нормами загального права, сторона-заявник має подати позовну заяву. Окрім цього, позивач також має подати боржникові «*particulars of claim*» (виклад позовних вимог), з викладом обставин іноземного судового рішення. У разі якщо боржник не є резидентом Англії, то для того, щоб направити суду повідомлення, може знадобитися певний дозвіл на подання документів за межами юрисдикції, що ускладнює та/або затримує процедуру виконання іноземного судового рішення. Як тільки сторона-боржник отримує повідомлення про судову справу про виконання судового рішення, сторона-заявник може подати заяву про винесення прискореної ухвали згідно ч. 24 Цивільно-процесуальних правил Англії, ґрунтуючись на тому, що боржник за судовим рішенням не має перспектив, про що свідчить іноземне судове рішення. Метою подання такої заяви є прискорення і спрощення процесу виконання іноземного судового рішення.

Одним із ризиків і можливих недоліків процедури визнання і виконання іноземних судових рішень у Англії є звернення до виконання заочних рішень, тобто рішень, які були винесені без присутності відповідача при розгляді судової справи. Причиною є те, що при розгляді такого рішення неодмінно виникають

запитання про те, чи мав суд юрисдикцію розглядати цю справу і чи були сторони згодні на юрисдикцію такого суду. Адже якщо відповідач-боржник не брав участі в розгляді справи, то складно встановити той факт, що він був згоден на розгляд справи в суді тієї юрисдикції. В англійському праві відсутнє поняття згоди на юрисдикцію відносно конкретної особи (*in personam*), що означає, що відповідач мав висловити явну згоду на юрисдикцію іноземного суду для того, щоб рішення відносно цієї особи англійський суд міг виконати.

Отже, можна зробити висновок про те, що процедура визнання і виконання іноземних судових рішень на території Англії та Уельсу досить детально врегульована в нормах загального права. У цілому процедура визнання і виконання іноземних судових рішень згідно з режимом загального права містить більш суворі положення і межі на відміну від режиму, встановленого, наприклад, Регламентом Європейського Союзу 1215/2012 про визнання і виконання рішень країн Європейського Союзу. Проте, враховуючи той факт, що система загального права складається із судових прецедентів, уявляється, що застосування її норм на практиці підлягає набагато ширшому тлумаченню [78, с. 102].

Таким чином, державні суди України застосовують у своїй діяльності виключно процесуальне законодавство України та норми міжнародних договорів, на відміну від матеріальних норм іноземного законодавства, які вони можуть використовувати у визначених законом випадках при вирішенні конкретної справи. Порядок визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах відбувається відповідно до положень Цивільного процесуального кодексу України, на відміну від законодавства інших держав. Міжнародним стандартом, який застосовується також Україна є те, що при розгляді справ щодо виконання іноземних судових рішень, суди не намагаються глибоко зрозуміти зміст самого рішення іноземного суду, а розглядають його з позиції процесуальної відповідності. У більшості держав, для того, щоб іноземне судове рішення було виконано, воно мусить бути остаточним та мати юридичну силу; суд мусить мати належну юрисдикцію для розгляду цього спору. Щодо практики Великої Британії,

то англійське загальне право досить детально сформувало критерії визначення виконання цих вимог.

Отже, в Україні визначається окремий порядок щодо: 1) визнання рішення іноземного суду, що не підлягає примусовому виконанню; 2) визнання та звернення до виконання рішення іноземного суду, що підлягає примусовому виконанню; 3) визнання та надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу. Такий порядок встановлюється виключно на підставі ЦПК України (Розділ IX «Визнання та виконання рішення іноземних судів, міжнародних комерційних арбітражів в Україні, надання дозволу на примусове виконання дозволу третейських судів) та міжнародних договорів, за виключенням справ щодо банкрутства.

Порядок визнання рішення іноземного суду, що не підлягає примусовому виконанню передбачено статтями 471-480 ЦПК України, а порядок визнання рішень міжнародного комерційного арбітражу, що не підлягають примусовому виконанню статтею 481 ЦПК України.

Узагальнення практики розгляду судами заяв про визнання та виконання рішень іноземних судів та арбітражу, прийнятих у порядку міжнародного комерційного арбітражу в Україні, показує різний підхід судів до визначення умов, за яких рішення іноземних судів підлягають визнанню та виконанню в Україні, та наявність помилок при розгляді заяв про скасування рішень, в порядку міжнародного комерційного арбітражу. Погоджуємось із думкою Н.І. Проців, стосовно того, що нашій державі характерна обмежена процедура контролю, оскільки державний суд не має право переглядати справу по суті [68, с. 101].

Звертаємо увагу на те, що визнання може бути простим чи кваліфікованим, що залежить від виду судового рішення. Щодо першого, простого визнання, зазначаємо, що сфера його застосування поширюється на рішення, які не вимагають примусового виконання. Так, для юридичних наслідків характерними є такі властивості, як преюдиціальність, неспростовність, винятковість.

У нашій державі визнання і виконання рішень МКАС здійснюється відповідно до положень цивільного процесуального законодавства. Визнаватися і

виконуватися в нашій державі можуть рішення іноземних судів, які підпадають під визначенні пункти Закону України «Про міжнародне приватне право», ЦПК України. Для виконання іноземного рішення, першочергово, необхідною умовою є його визнання, яке є можливим лише у випадку наявності відповідної ухвали компетентного суду держави, зміст якої включає запит на визнання і виконання цього рішення.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Здійснивши дослідження порядку визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах та на підставі викладеного у випускній кваліфікаційній роботі матеріалу, можна зробити такі висновки:

1. Для комерційної діяльності характерним явищем є взаємозв'язок із виконанням операцій з направлення матеріальних ресурсів від постачальників до споживачів. У ринковому середовищі здійснення комерційних справ відбувається на основі комерційних договорів – домовленостей між двома або більше сторонами, які спрямовані реалізацію, поставку товарів або надання, виконання послуг відповідно до умов. З

За своїми видовим різноманіттям комерційні справи поділяються на: внутрішній і зовнішні; основні і допоміжні; бартерні (компенсаційні) і грошові тощо.

2. Юрисдикційні органи постановляють рішення відповідно до вимог, які полягають у законності, обґрунтованості та умотивованості. Судове рішення, що постановляється юрисдикційним органом обов'язково має бути повним, зрозумілим, чітким за викладом інформації, відповідати офіційній формі та структурі документу, тобто складатись із чотирьох частин (вступної, описової, мотивувальної і резолютивної), які мають бути прописані з додержанням зазначеної послідовності. Чим більш умотивованим є судове рішення - тим більш прогнозованою буде його якість.

Одним з важливих інститутів врегулювання комерційних спорів з іноземним елементом є міжнародний комерційний арбітраж, який дозволяє ефективно, конфіденційно та швидко вирішити спір. Форма та зміст рішення міжнародного комерційного арбітражу має відповідати положенням міжнародних договорів та законодавству держави, де постановляється рішення та запитується виконання.

3. За своїм змістом визнання іноземного судового рішення означає, що рішення розглядається відповідною державою у якості підтвердження визначених

прав і зобов'язань рівноцінно до рішення власного судового органу. Порядок та умови визнання та виконання на власній території рішень іноземних судів визначаються державою самостійно.

Виконання рішення іноземного суду означає реалізацію визнаного рішення шляхом застосування до суб'єкта (боржника, сторони угоди) заходів державного примусу у виконавчому провадженні. Виконання рішення іноземного суду є взаємопов'язаним процесом із «визнанням» рішення та реалізується у симбіозі із ним, виступаючи як наслідкова стадія регламентування питань визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах. Для цих термінів застосовується дефініція «екзекватування».

4. В Україні визначається окремий порядок щодо: 1) визнання рішення іноземного суду, що не підлягає примусовому виконанню; 2) визнання та звернення до виконання рішення іноземного суду, що підлягає примусовому виконанню; 3) визнання та надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу.

Правова основа для визнання та виконання рішень іноземних судів в Україні складається з двох основних груп нормативних правових актів: міжнародних договорів та національного законодавства України. Внутрішнє законодавство України, прийняте на основі і для розробки положень міжнародних договорів України і в силу принципу пріоритету норм міжнародного права над внутрішнім законодавством, використовується за умови, що його положення не суперечать нормам міжнародних договорів України. Перелік міжнародних договорів про правову допомогу з цивільних та комерційних справ налічує понад 20 документів. Визнання та виконання рішення міжнародних комерційних арбітражних судів відбувається на основі Конвенції про визнання та виконання рішень іноземних арбітражних судів 1958 року.

5. Для визнання рішення іноземного суду, що не підлягає примусовому виконанню, обов'язковою умовою є надання юрисдикційному органу акта компетентного органу іноземної держави. Узагальнення практики розгляду судами заяв про визнання та виконання рішень іноземних судів та арбітражу, а

також скасування рішень, прийнятих у порядку міжнародного комерційного арбітражу в Україні, показує різний підхід судів до визначення умов, за яких рішення іноземних судів підлягають визнанню та виконанню в Україні, та наявність помилок при розгляді заяв про скасування рішень.

6. Порядок визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах в Україні відбувається відповідно до положень Цивільного процесуального кодексу України, на відміну від законодавства інших держав, де такий порядок реалізуватися у судах із спеціальною компетенцією (комерційних, арбітражних та інших). Міжнародним стандартом, який застосовується також Україна є те, що при розгляді справ щодо виконання іноземних судових рішень, суди не намагаються глибоко зрозуміти зміст самого рішення іноземного суду, а розглядають його з позиції процесуальної відповідності. У більшості держав, для того, щоб іноземне судове рішення було виконано, воно мусить бути остаточним та мати юридичну силу; суд має мати належну юрисдикцію для розгляду цього спору. Щодо практики Великої Британії, то англійське загальне право досить детально сформуло критерії визначення виконання цих вимог.

7. Державні суди України застосовують у своїй діяльності виключно процесуальне законодавство України та норми міжнародних договорів, на відміну від матеріальних норм іноземного законодавства, які вони можуть використовувати у визначених законом випадках при вирішенні конкретної справи.

З метою удосконалення чинного законодавства України з питань регулювання порядку визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах пропонується внести наступні **зміни та доповнення** до деяких законодавчих актів України, а саме:

– закріпити єдиний Порядок перевірки на відповідність форми та змісту і доданих до них документів при поданні клопотання про визнання й виконання рішення іноземного суду (арбітражу) для судів відповідно до вимог ст. 137 ЦПК України;

– внести зміни до ч. 1 ст. 472 ЦПК України, закріпивши підсудність на вибір особи, яка подає клопотання про визнання рішення іноземного суду, що не підлягає примусовому виконанню: за місцем проживання (перебування) або місцезнаходженням в Україні особи та викласти статтю у такій редакції:

«Клопотання про визнання рішення іноземного суду, що не підлягає примусовому виконанню, подається заінтересованою особою до суду за місцем проживання (перебування) або місцезнаходженням в Україні особи в порядку, встановленому статтями 464-466 цього Кодексу для подання клопотання про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду, з урахуванням особливостей, визначених цією главою».

– розширити перелік ухвал, які передбачені ч. 1 ст. 352 ЦПК України, що підлягають оскарженню в апеляційному суді пунктом 42 із наступним змістом:

«- надання дозволу на виконання рішення іноземного суду».

Зазначені пропозиції є слушними у аспекті удосконалення законодавства України з питань визнання та виконання іноземних судів у комерційних справах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України. Від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 29.07.2021).
2. Про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень : Конвенція від 10.06.1958. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_070. (дата звернення: 21.08.2021).
3. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах : Конвенція від 22.01.1993. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_009. (дата звернення: 18.06.2021).
4. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23.05.1969. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_118. (дата звернення: 28.07.2021).
5. Конвенція про вручення за кордоном судових та позасудових документів у цивільних або комерційних справах від 15.11.1965. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_070#Text. (дата звернення: 15.08.2021).
6. Договір між Україною і Китайською Народною Республікою про правову допомогу у цивільних та кримінальних справах : Договір від 31.10.1992. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156_014 (дата звернення: 10.01.2021).
7. Договір між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах: Договір від 27.06.1994. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1994. Ст.50.
8. Договір між Україною та Монголією про правову допомогу у цивільних і кримінальних справах: Договір від 27.06.1995. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/496_001. (дата звернення: 23.06.2021).
9. Договір між Україною та Об'єднаними Арабськими Еміратами про взаємну правову допомогу у цивільних і комерційних справах: Договір від 26.11.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/784_008. (дата звернення: 23.07.2021).

10. Про ратифікацію Договору між Україною та Латвійською Республікою про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних, трудових та кримінальних справах: Закон України від 22.11.1995. № 452/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1995. № 44. Ст.326.

11. Угода між Україною та Грецькою Республікою про правову допомогу в цивільних справах : Договір від 02.07.2002. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2002. № 244-15.

12. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18.10.2018. № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text> (дата звернення: 16.08.2021).

13. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>. (дата звернення: 10.01.2021).

14. Про виконавче провадження: Закон України 02.06.2016. № 1404-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>. (дата звернення: 19.05.2021).

15. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005. № 153-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text>. (дата звернення: 24.07.2021).

16. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24.02.1994. 4002-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4002-12#Text>. (дата звернення: 26.07.2021).

17. Про міжнародні договори: Закон України від 29.06.2004. 1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>. (дата звернення: 28.07.2021).

18. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2860-14>. (дата звернення: 29.07.2021).

19. Про практику розгляду судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів і про скасування рішень, постановлених у

порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України: постанова Пленуму Верховного суду України від 24.12.1999 № 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-99#Text>. (дата звернення: 15.08.2021).

20. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року: Закон України від 17.07.1997. №475/97-ВР. *Відомості Верховної Ради*. 1997. URL:<http://www.rada.gov.ua/>. (дата звернення: 18.08.2021).

21. Про порядок здійснення захисту прав та інтересів України під час урегулювання спорів, розгляду у закордонних юрисдикційних органах справ за участю іноземного суб'єкта та України: Указ Президента України від 25.06.2002. № 581 (в редакції Указу від 11 вересня 2006 року № 745/2006). URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7452006-4786>. (дата звернення: 28.07.2021)

22. Інструкція про порядок виконання міжнародних договорів з питань надання правової допомоги в цивільних справах щодо вручення документів, отримання доказів та визнання і виконання судових рішень від 27.06.2008. № 1092/5/54. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/> (дата звернення: 10.01.2021).

23. Лист Міністерства юстиції України від 29.11.2012 № 11891-0-4-12/12.2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1891323-12#Text>. (дата звернення: 28.07.2021).

24. Про застосування судами міжнародних договорів України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 19.12.2014. № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013740-14#Text>. (дата звернення: 16.08.2021).

25. Постанова № 466/8162/17 від 03.09.2018. *Відомості Апеляційного суду Львівської області*. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/76339811/>. (дата звернення: 16.08.2021).

26. Постанова Верховного Суду України від 23.04.14. №6-39цс14. *Відомості господарського суду Івано-Франківської області*. URL: <https://if.arbitr.gov.ua/sud5010/pokazniki-diyalnosti/20/22>. (дата звернення: 14.08.2021).

27. Постанова Верховного Суду від 05.09.2018 у справі № 761/46285/16-ц (провадження № 61-4138св18). URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76502952> (дата звернення: 19.08.2021).
28. Постанова Верховного Суду від 08.05.2019 у справі № 761/39565/17 (провадження № 61-5333св19). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81753120> (дата звернення: 18.08.2021).
29. Постанова Верховного Суду від 05.09.2018 у справі № 761/46285/16-ц (провадження № 61-4138св18). URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76502952>. (дата звернення: 13.08.2021).
30. Рішення №914/3275/14. *Відомості Єдиного державного реєстру судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/41673568>. (дата звернення: 15.08.2021).
31. Ухвала від 07.05.2018 по справі № 796/111/2018. *Відомості порталу «Закон онлайн»*. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/73837697>. (дата звернення: 14.08.2021).
32. Ухвала від 16.09.2014 по справі № 914/3275/14. *Відомості порталу «Youcontrol»*. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/40507164/>. (дата звернення: 16.08.2021).
33. Ухвала від 30.05.2019 по справі № 82075604. *Відомості порталу «Youcontrol»*. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/82075604/>. (дата звернення: 16.08.2021).
34. Ухвала про відкриття апеляційного провадження за справою № 01/2013. *Відомості Єдиного державного реєстру судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/32875999>. (дата звернення: 13.08.2021).
35. Ухвала про відкриття апеляційного провадження за справою № 212/9073/18. *Відомості порталу «Закон онлайн»*. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/79285068>. (дата звернення: 12.08.2021).
36. Ухвала про відкриття апеляційного провадження за справою № 758/2736/20. *Відомості порталу «Закон онлайн»*. URL:

<https://reustr.court.gov.ua/Review/89843456>. (дата звернення: 17.08.2021).

37. Ухвала про відкриття апеляційного провадження за справою № 761/22964/17. *Відомості порталу «Закон онлайн»*. URL: <http://reustr.court.gov.ua/Review/73868284>. (дата звернення: 16.08.2021).

38. Ухвала про відкриття апеляційного провадження за справою № 905/1059/21. *Відомості Єдиного державного реєстру судових рішень*. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/98998016>. (дата звернення: 19.08.2021).

39. Ухвала про відкриття апеляційного провадження за справою № 905/2894/16. *Відомості порталу «Закон онлайн»*. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/61845681>. (дата звернення: 15.08.2021).

40. Ухвала про відкриття апеляційного провадження за справою № 910/4772/20. *Відомості Єдиного державного реєстру судових рішень*. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/88728342>. (дата звернення: 12.08.2021).

41. Ухвала про відкриття апеляційного провадження за справою № 914/1515/21. *Відомості Єдиного державного реєстру судових рішень*. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/97697299>. (дата звернення: 14.08.2021).

42. Антоненко В.М. Сучасні інформаційні системи і технології: управління знаннями. Ірпінь : Нац. університет ДПС України, 2016. 212 с.

43. Бокало Ю. Види торгово-посередницьких операцій в ЗЕД. Матеріали IV Всеукраїнської студентської науково-технічної конференції «Природничі та гуманітарні науки. Актуальні питання». Тернопіль. 2011. С. 21.

44. Буткевич О.В. Українська дипломатична енциклопедія. К: Знання України, 2004 Т.1 760 с.

45. Гончаренко О. М. Міжнародний комерційний арбітраж як саморегульована інституція. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2021. № 1. С. 4–13.

46. Гончаренко О. Міжнародне приватне право: навч. посіб. К. : КНТЕУ, 2015. 392 с.

47. Гончаренко О.М. Міжнародний комерційний арбітраж : навч. посіб. / О. М. Гончаренко. – Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2014. – 203 с.

48. Засвідчення офіційних документів печаткою «Апостиль». URL: <https://turkey.mfa.gov.ua/konsulski-pitannya/zasvidchennya-dokumentiv/zasvidchennya-oficijnih-dokumentiv-pechatkoju-apostil>. (дата звернення: 28.07.2021).
49. Зовнішньоекономічні операції і контракти : навч. посіб. / В. В. Козик, Л. А. Панкова, О. Ю. Григор'єв, ін. 3-тє вид., переробл. і допов. Львів : Магнолія 2006, 2014. 510 с.
50. Клименко О. М. Новітні тенденції розвитку в Україні інституту визнання та виконання рішення іноземного суду. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2020. № 1. С. 68-77.
51. Комаров В.В. Визнання та виконання рішень іноземних судів та міжнародних комерційних арбітражів. Підручник. Право. 2020. 400 с.
52. Козелецька М.С. Визнання та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах в Європейському Союзі : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.03 Ген. прокуратура України, Нац. акад. прокуратури України. Київ, 2015. 18 с.
53. Козик В.В., Пайкова Л.А., Карп'як Я.С., Григор'єв О.Ю., Босак А.О. Зовнішньоекономічні операції і контракти: Навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. - К.: Центр навчальної літератури, 2004. 608 с.
54. Козюбра М. І. Суд і правотворення. Законотворчість. *Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним правом*: зб. наук.-практ. пр. Київ, 2005. Вип. 4. С. 103-104.
55. Коч О. В. Визнання та виконання іноземних арбітражних рішень в Україні: тенденції судової практики. *Правова держава*. 2018. № 31. С. 124-133.
56. Крисько Ж. Сутність та види комерційної діяльності підприємства. *Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє*. 2013. №18. С. 75-83.
57. Мельников А. М. Основи організації бізнесу: навч. посіб./ за заг. ред. А. М. Мельникова. К. : «Центр учбової літератури», 2013. 200 с.
58. Минченко Д. А. Особенности признания и исполнения решений иностранных судов в Англии согласно нормам общего права. *Visegrad Journal on*

Human Rights. 2016. № 5/2. С. 102–108.

59. Мисишин А. Джерела правового регулювання визнання та виконання рішень іноземних юрисдикційних органів в Україні. *Цивільне право і процес*. №6. 2018. С. 41-45.

60. Мінченко Д.А. Визнання та виконання рішень іноземних судів: Україна та Англія: дис.... канд. юрид. наук (доктора філософії) за спец. 12.00.03. Національний університет «Одеська юридична академія» МОН України, Інститут держави і права імені В.М. Корещького НАН України, Київ, 2018. 222 с.

61. Мінченко Д.А. Визнання та виконання рішень іноземних судів: Україна та Англія : автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2018. 17 с.

62. Москвіна А. О. Організація, техніка підготовки та виконання зовнішньоекономічних контрактів: конспект лекцій.. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. 171 с.

63. Носач Л.Л. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: навч.-метод. Харків: Видавництво «Монограф», 2015. 320 с.

64. Огляд практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду у справах щодо надання дозволу на виконання рішень міжнародних комерційних арбітражних судів та їх оспорювання / Упоряд.: канд. юрид. наук Д. Д. Луспеник, канд. юрид. наук Ю. В. Черняк; відпов. за вип.: д-р юрид. наук М. М. Шумило. Київ, 2019. Вип. 2. 33 с.

65. Опорний конспект лекцій з дисципліни «Управління комерційною діяльністю» для студентів денної та заочної форм навчання. Тернопіль. 2016. 146с.

66. Пашинський В. Й., Ковальов С. С. Міжнародно-правові договори в системі джерел конституційного права України. *Юридична наука*. 2012. № 5. С. 46–51.

67. Притика Ю.Д. Правові засади формування і функціонування міжнародного комерційного арбітражу в Україні. К. : Концерн. «Ін Юре», 2006.

68. Проців Н. І. Окремі аспекти визнання, виконання та оскарження арбітражних рішень. *Журнал східноєвропейського права*. 2017. № 37. С. 96-103.

69. Сkochиляc M. Oпopний конспект лекцій з дисципліни «Управління комерційною діяльністю». 2016. 146 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/26614/1/lek.PDF>. (дата звернення: 11.08.2021).
70. Стрельцова Є. Д. Визнання та виконання іноземних судових рішень: міжнародний вимір. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Вип. 6(2). С. 177-181.
71. Теплюк С. Застереження про публічний порядок як підстава для відмови у визнанні і виконанні іноземних арбітражних рішень. *Право України*. 2017. №9. С.238.
72. Тетерук М. А. Визнання та виконання рішень міжнародних комерційних арбітражів: новели законодавства та судова практика. *Правова держава*. 2018. № 32. С. 183-190.
73. Узагальнення про судову практику розгляду клопотань про визнання та виконання рішень іноземних чи міжнародних арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України. Київ. 2014. 24 с.
74. Україна підписала Конвенцію про визнання та виконання іноземних судових рішень у цивільних або комерційних справах. *Бюлетень Мін'юсту України*. 2020. № 3. С. 22.
75. Цірат Г. А. Актуальні питання реформування законодавства України про міжнародний комерційний арбітраж як передумова створення в Україні сприятливих правових умов вирішення міжнародних комерційних спорів. *Міжнародні відносини*. 2017. № 1(46). С.77-81.
76. Цірат Г. А. Двосторонні договори про правову допомогу як приклад уніфікації норм міжнародного цивільного процесу. *Вісник Верховного Суду України*. 2012. № 1(137). С. 43–48.
77. Цірат Г. А. Досвід міжнародно-правової уніфікації в сфері міжнародного цивільного процесу. Гаазькі конвенції. *Вісник Академії адвокатури України*. 2011. № 2(11). С. 175–181.

78. Цірат Г. А. Міжнародний комерційний арбітраж: навч. посіб. Київ: Істина, 2002. 304 с.

79. Цірат Г. А. Правове положення іноземців у міжнародному цивільному процесі: досвід міжнародно-правової уніфікації. *Вісник Верховного Суду України*. 2011. № 9(133). С. 44–48.

80. Цірат Г. А. Роль національного закону та міжнародного договору в забезпеченні взаємності при визнанні та виконанні іноземних судових рішень. *Держава і право*. 2012. Вип. 57. С. 482–487.

81. Цивільний процес: підручник / за заг. ред. Р. М. Мінченко; ред. І. В. Андронов. Київ: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 2016. 756 с.

82. Чугуєвська М. Виконання Україною рішень Європейського суду з прав людини: проблемні аспекти. *Віче*. 2013. № 3. URL: <http://www.viche.info/journal/3895/>. (дата звернення: 13.08.2021).

83. Шевченко І.Ю. Поняття «рішення іноземного суду». *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. №8. С.179-181. URL: http://lsej.org.ua/8_2020/46.pdf. (дата звернення: 14.08.2021).

84. Юлдашев О. Х. Міжнародне приватне право: Теоретичні та прикладні аспекти / за ред. О. Х. Юлдашева. К. : МАУП, 2004. 576 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Зразок апостилю

Apostille	
Апостиль	
(Convention de La Haye du 5 octobre 1961	
Гаазька Конвенція від 5 жовтня 1961 року)	
1. Україна	
Цей офіційний документ	
2. підписаний	
3. у якості	
4. містить проставлену печатку / штамп	
Підтверджено	
5. в	6. дата
7. ким	
8. N	
9. Печатка / штамп	10. Підпис

Анотація

Парчук Олександр Олександрович. Порядок визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах

Наукова робота на здобуття кваліфікації магістра, Київський національний торговельно-економічний університет. – Київ, 2021.

У роботі досліджується порядок визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах. Здійснено теоретичне обґрунтування сутності та видів комерційних справ у правовій науці, поняття іноземного суду та рішення суду. Проаналізовано міжнародно-правове регулювання визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах. Охарактеризовано процес визнання рішення іноземного суду, що не підлягає примусовому виконанню. Визначено особливості процесу визнання та звернення до виконання рішення іноземного суду, що підлягає примусовому виконанню. Досліджено міжнародний досвід визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах.

Об'єктом дослідження виступає провадження щодо визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах.

Предметом дослідження є порядок визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах.

У 1 розділі ми з'ясовуємо сутність та види комерційних справ, а також окреслюємо поняття іноземного суду та рішення суду. Разом із цим, окремо розглядаємо особливості поняття визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах, як підсумок першого розділу – аналізуємо міжнародно-правове регулювання визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах. У 2 розділі ми проводимо дослідження процесу визнання рішення іноземного суду, що підлягає та не підлягає примусовому виконанню. Досліджуємо міжнародний досвід визнання та виконання рішень іноземних судів у комерційних справах. У висновка до розділів підсумовуємо дослідження у межах кожного розділу. У загальних висновках аналізуємо результати проведеного дослідження, узагальнюючи їх.

Робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків та списку наукової літератури. Список використаної літератури налічує 75 джерел. У роботі міститься 10 рисунків та 1 таблиця. До роботи додаємо 2 додатки.

Ключові слова: порядок визнання, рішення іноземного суду, юрисдикційний орган, комерційна справа, виконання рішення, визнання рішення, міжнародно-правове регулювання.

Abstract

Parchuk Oleksandr. Procedure for recognition and enforcement of decisions of foreign courts in commercial cases

Scientific work for The master's degree, Kyiv National University of trade and economics. - Kiev, 2021.

The thesis examines the procedure for recognition and enforcement of decisions of foreign courts in commercial cases. The paper provides a theoretical substantiation of the essence and types of commercial cases in legal Science, the concept of a foreign court and a court decision. The article analyzes the international legal regulation of recognition and enforcement of decisions of foreign courts in commercial cases. The article describes the process of recognizing a foreign court decision that is not subject to enforcement. The specifics of the process of recognizing and applying for enforcement of a foreign court decision subject to enforcement are determined. The article examines the international experience of recognition and enforcement of decisions of foreign courts in commercial cases.

The object of research is proceedings on the recognition and enforcement of decisions of foreign courts in commercial cases.

The subject of the study is the procedure for recognition and enforcement of decisions of foreign courts in commercial cases.

In Chapter 1, we find out the essence and types of commercial cases, as well as outline the concept of a foreign court and a court decision. At the same time, we separately consider the specifics of the concept of recognition and enforcement of decisions of foreign courts in commercial cases, as a result of the first section – we analyze the international legal regulation of recognition and enforcement of decisions of foreign courts in commercial cases. In Section 2, we conduct a study of the process of recognizing a foreign court decision that is subject to and not subject to enforcement. We study the international experience of recognition and enforcement of decisions of foreign courts in commercial cases. In the conclusion to the sections, we summarize the research within each section. In general conclusions, we analyze the results of the study, summarizing them.

The paper consists of an introduction, two sections, general conclusions and a list of scientific literature. The list of references includes 75 sources. The paper contains 10 figures and 1 table. Adding 2 apps to work.

Keywords: recognition procedure, foreign court decision, jurisdictional body, commercial case, execution of the decision, recognition of the decision, international legal regulation.